

Wyniki Standardowe 2018 uzyskane przez ekologiczne gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN

Część II. Analiza Wyników Standardowych

WARSZAWA 2020

Wyniki Standardowe 2018 uzyskane przez ekologiczne gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN

Część II. Analiza Wyników Standardowych

OPRACOWAŁ ZESPÓŁ:

mgr Monika Juchniewicz
mgr inż. Grażyna Nachtman

Warszawa 2020

Redakcja techniczna
Monika Furmaniak
Grażyna Nachtman

Projekt okładki
Dział Wydawnictw

ISBN 978-83-7658-827-8

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej
- Państwowy Instytut Badawczy
Zakład Rachunkowości Gospodarstw Rolnych
00-002 Warszawa, ul. Świętokrzyska 20
Tel.: +48 (22) 505 45 82
E-mail: portal@fadn.pl
Internet: www.fadn.pl; www.polskifadn.eu

Spis treści

Uwagi wstępne	7
1. Analiza rozkładów liczebności gospodarstw ekologicznych w próbie Polskiego FADN.....	8
2. Analiza Wyników Standardowych	9
2.1. Wyniki Standardowe według typów rolniczych	9
2.1.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw ekologicznych według typów rolniczych	9
2.1.2. Wyniki działalności gospodarstw ekologicznych według typów rolniczych.....	12
2.2. Wyniki Standardowe według klas wielkości ekonomicznej	33
2.2.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej.....	33
2.2.2. Wyniki działalności gospodarstw ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej ..	36
Wnioski	55

Spis wykresów

Wykres 2.1-1	Rozkład liczebności gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w próbie Polskiego FADN.....	8
Wykres 2.1-1	Zasoby ziemi w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych.....	10
Wykres 2.1-2	Pogłowie zwierząt w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych (w jednostkach przeliczeniowych LU).....	10
Wykres 2.1-3	Nakłady pracy w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych (w osobach przeliczeniowych - AWU).....	11
Wykres 2.1-4	Wartość Standardowej Produkcji w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych ..	12
Wykres 2.1-5	Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według typów rolniczych.....	13
Wykres 2.1-6	Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według typów rolniczych.....	13
Wykres 2.1-7	Produkcja w zł na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych.....	14
Wykres 2.1-8	Struktura produkcji ogółem według typów rolniczych.....	15
Wykres 2.1-9	Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według typów rolniczych.....	16
Wykres 2.1-10	Produkcja zwierzęca w zł na 1 LU według typów rolniczych.....	16
Wykres 2.1-11	Koszty produkcji w zł na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych.....	17
Wykres 2.1-12	Struktura kosztów ogółem według typów rolniczych.....	18
Wykres 2.1-13	Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według typów rolniczych.....	19
Wykres 2.1-14	Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według typów rolniczych.....	19
Wykres 2.1-15	Struktura kosztów bezpośrednich według typów rolniczych.....	20
Wykres 2.1-16	Koszty nawożenia, środków ochrony roślin i nasion na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych.....	21
Wykres 2.1-17	Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych.....	21
Wykres 2.1-18	Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według typów rolniczych.....	22
Wykres 2.1-19	Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według typów rolniczych ...	23
Wykres 2.1-20	Koszty bezpośrednio produkcji roślinnej na 1 ha według typów rolniczych.....	23
Wykres 2.1-21	Koszty bezpośrednio produkcji zwierzęcej na 1 LU według typów rolniczych.....	24
Wykres 2.1-22	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych.....	25
Wykres 2.1-23	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego (DzRGR) na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych.....	26
Wykres 2.1-24	Dopłaty do działalności operacyjnej oraz dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego według typów rolniczych.....	27
Wykres 2.1-25	Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych.....	28
Wykres 2.1-26	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według typów rolniczych.....	28
Wykres 2.1-27	Struktura aktywów według typów rolniczych.....	29
Wykres 2.1-28	Struktura aktywów trwałych według typów rolniczych.....	30
Wykres 2.1-29	Struktura aktywów obrotowych według typów rolniczych.....	31
Wykres 2.1-30	Struktura pasywów według typów rolniczych.....	31
Wykres 2.1-31	Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według typów rolniczych.....	32
Wykres 2.2-1	Zasoby ziemi w gospodarstwach ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej.....	33
Wykres 2.2-2	Pogłowie zwierząt w gospodarstwach ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej (w jednostkach przeliczeniowych LU).....	34
Wykres 2.2-3	Nakłady pracy w gospodarstwach ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej (w osobach przeliczeniowych AWU).....	34
Wykres 2.2-4	Wartość Standardowej Produkcji w gospodarstwach ekologicznych Polskiego FADN według klas wielkości ekonomicznej.....	35
Wykres 2.2-5	Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według klas wielkości ekonomicznej.....	36
Wykres 2.2-6	Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według klas wielkości ekonomicznej.....	37

Wykres 2.2-7	Produkcja w zł na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej	38
Wykres 2.2-8	Struktura produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej.....	38
Wykres 2.2-9	Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej.....	39
Wykres 2.2-10	Produkcja zwierzęca w zł na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej.....	40
Wykres 2.2-11	Koszty produkcji w zł na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej	41
Wykres 2.2-12	Struktura kosztów ogółem według klas wielkości ekonomicznej	42
Wykres 2.2-13	Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej.....	42
Wykres 2.2-14	Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	43
Wykres 2.2-15	Struktura kosztów bezpośrednich według klas wielkości ekonomicznej.....	43
Wykres 2.2-16	Koszty nawożenia, środków ochrony roślin i nasion na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	44
Wykres 2.2-17	Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	45
Wykres 2.2-18	Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według klas wielkości ekonomicznej	45
Wykres 2.2-19	Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej.....	46
Wykres 2.2-20	Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według klas wielkości ekonomicznej.....	47
Wykres 2.2-21	Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej.....	47
Wykres 2.2-22	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej.....	48
Wykres 2.2-23	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej.....	49
Wykres 2.2-24	Dopłaty do działalności operacyjnej oraz dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas wielkości ekonomicznej.....	50
Wykres 2.2-25	Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	50
Wykres 2.2-26	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	51
Wykres 2.2-27	Struktura aktywów według klas wielkości ekonomicznej.....	52
Wykres 2.2-28	Struktura aktywów trwałych według klas wielkości ekonomicznej.....	52
Wykres 2.2-29	Struktura aktywów obrotowych według klas wielkości ekonomicznej.....	53
Wykres 2.2-30	Struktura pasywów według klas wielkości ekonomicznej	54
Wykres 2.2-31	Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według klas wielkości ekonomicznej	54

Wykaz skrótów

AWU	- jednostka przeliczeniowa pracy (ang. Annual Work Unit).
CAP	- Wspólna Polityka Rolna (ang. Common Agricultural Policy).
COP	- gospodarstwa specjalizujące się w produkcji zbóż, roślin oleistych i białkowych (ang. specialist cereals, oilseed and protein crops).
DG-AGRI	- Dyrekcja Generalna ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich (ang. Directorate-General for Agriculture and Rural Development).
EC	- Komisja Europejska (ang. European Commission).
ESU	- europejska jednostka wielkości (ang. European Size Unit).
EU	- Unia Europejska (ang. European Union).
EUR	- oznaczenie jednostki monetarnej o nazwie „euro”.
euro	- jednostka monetarna, obowiązująca w większości państw członkowskich Unii Europejskiej.
EUROSTAT	- Europejski Urząd Statystyczny.
FADN	- Sieć Danych Rachunkowych Gospodarstw Rolnych (ang. Farm Accountancy Data Network).
FWU	- jednostka przeliczeniowa pracy członków rodziny (ang. Family Work Unit).
GUS	- Główny Urząd Statystyczny.
IERiGŻ-PIB	- Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy.
KE	- Komisja Europejska.
LU	- jednostka przeliczeniowa zwierząt (ang. Livestock Unit).
OGA	- działalność gospodarcza inna niż rolnicza bezpośrednio związana z gospodarstwem (ang. Other Gainful Activities).
ONW	- obszary o niekorzystnych warunkach gospodarowania - ONW (ang. Less Favoured Areas (LFA)).
Polski FADN	- System Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych.
SGM	- Standardowa Nadwyżka Bezpośrednia (ang. Standard Gross Margin).
SO	- Standardowa Produkcja (ang. Standard Output).
UAA	- ziemia użytkowana dla celów rolniczych = użytki rolne (ang. Utilized Agricultural Area).
UR	- użytki rolne.
WTGR	- Wspólnotowa Typologia Gospodarstw Rolnych.
ZRR	- Zakład Rachunkowości Rolnej.
ZRGR	- Zakład Rachunkowości Gospodarstw Rolnych

Uwagi wstępne

Publikacja jest drugą częścią Wyników Standardowych¹.

Przedmiotem opracowania jest analiza graficzno-tabelaryczna z podstawowym komentarzem dotyczącym wybranych parametrów, opisujących wyniki uzyskane przez indywidualne certyfikowane gospodarstwa ekologiczne prowadzące rachunkowość w ramach Systemu Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych (Polski FADN) w roku 2018. Pole obserwacji Polskiego FADN, z którego wyłoniono reprezentatywną próbę gospodarstw towarowych w Polsce², w analizowanym roku obejmowało 730 883 gospodarstwa. Wśród nich znalazły się gospodarstwa stosujące system produkcji ekologicznej. Wielkość ekonomiczna pojedynczego gospodarstwa, ustalona na podstawie danych rachunkowych i współczynników SO „2007”³, stanowiła co najmniej 4 000 euro Standardowej Produkcji (SO).

Podstawowym celem analizy jest ocena podstawowych czynników kształtujących dochody gospodarstw ekologicznych znajdujących się w polu obserwacji Polskiego FADN w 2018 r. W analizie wykorzystano wybrane zmienne charakteryzujące populację, zasoby produkcyjne gospodarstw, produkcję i koszty, dopłaty do działalności operacyjnej oraz nadwyżki ekonomiczne.

Analizę przeprowadzono dla gospodarstw pogrupowanych według typów rolniczych (TF8) oraz klas wielkości ekonomicznej (ES6). W związku z tym, że w Polsce typ rolniczy: zwierzęta ziarnożerne obejmuje m.in. gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie trzody chlewnej oraz drobiu w znacznym stopniu różniące się skalą produkcji od 2013 roku dane z tego typu prezentowane są w dwóch odrębnych podtypach: trzoda chlewna i drób. Ponadto od roku 2013 wyniki prezentowane dla gospodarstw ekologicznych dotyczą obiektów stosujących wyłącznie ekologiczne metody produkcji. Pozwala to na przedstawienie rzeczywistej sytuacji ekonomicznej gospodarstw w 100% ekologicznych oraz umożliwia odniesienie do wyników gospodarstw konwencjonalnych. Zgodnie bowiem z przepisami prawa Unii Europejskiej⁴ w gospodarstwach ekologicznych dopuszcza się współistnienie produkcji ekologicznej i konwencjonalnej, ale wyniki rachunkowe takich gospodarstw zniekształcają prawdziwy obraz ekonomiczny produkcji ekologicznej.

¹ Nachtman G.; Juchniewicz M.: Wyniki Standardowe 2018 uzyskane przez ekologiczne gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN. Część I. Wyniki Standardowe, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2020.

² Goraj L.; Osuch D.; Bocian M.; Cholewa I.; Małanowska B.: Plan wyboru próby gospodarstw rolnych Polskiego FADN od roku obrachunkowego 2014, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2013.

³ Szczegółowe informacje na temat współczynników SO „2007” dla rolniczych działalności produkcyjnych zostały omówione w publikacji: Goraj L.; Bocian M.; Cholewa I.; Nachtman G.; Tarasiuk R.; Współczynniki Standardowej Produkcji „2007” dla celów Wspólnotowej Typologii Gospodarstw Rolnych, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2012.

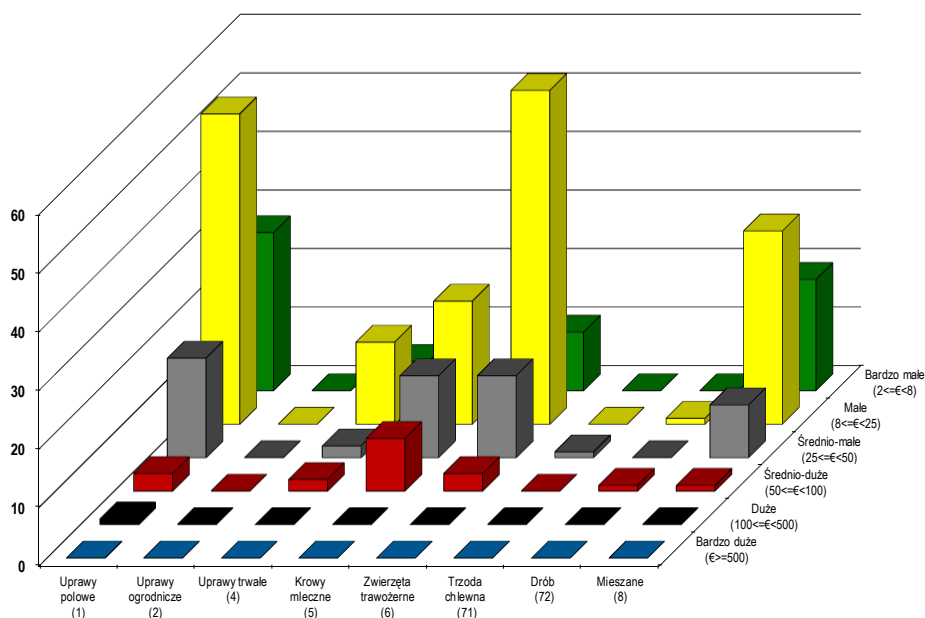
⁴ Rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007 z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych (Dz. Urz. UE L 189 z 20.07.2007, z późn. zm.).

1. Analiza rozkładów liczebności gospodarstw ekologicznych w próbie Polskiego FADN

Bieżący rozdział zawiera analizę rozkładu gospodarstw ekologicznych znajdujących się w próbie Polskiego FADN, dokonanej według dwóch klasyfikacji zdefiniowanych Wspólnotową Typologią Gospodarstw Rolnych⁵: wielkości ekonomicznej⁶ i typu rolniczego. Rozkład gospodarstw prezentuje Wykres 2.1-1.

W 2018 roku w zbiorze indywidualnych gospodarstw rolnych znalazło się 318 gospodarstw posiadających certyfikat zgodności z zasadami produkcji ekologicznej. Gospodarstwa te reprezentowane były przez siedem typów rolniczych: polowe, uprawy trwałe, krowy mleczne, zwierzęta trawożerne, mieszany oraz drób i trzoda chlewna. W pierwszych pięciu typach wystąpiło od 23 (uprawy trwałe) do 101 (polowe) gospodarstw. Tylko 2 gospodarstwa reprezentowały typ rolniczy Drób i jedno wystąpiło w typie rolniczym Trzoda chlewna. W 2018 roku nie było gospodarstw kwalifikujących się do typu uprawy ogrodnicze. Pod względem wielkości ekonomicznej przeważały gospodarstwa małe, czyli od 8 do 25 tys. euro SO, których było 179. Gospodarstw o wielkości od 25 do 100 tys. euro SO było 76 i tylko jedno gospodarstwo było w klasie „duże” (patrz: Wykres 2.1-1).

Wykres 2.1-1 Rozkład liczebności gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w próbie Polskiego FADN

⁵ Commission Regulation (EC) 1242/2008: of 8 December 2008 establishing a Community typology for agricultural holdings oraz Commission Regulation (EC) 867/2009: of 21 September 2009 amending and correcting Regulation (EC) Nr 1242/2008 establishing a Community typology for agricultural holdings.

⁶ Uwaga: W tekście opracowania rozmiary wielkości ekonomicznej wyrażane są w euro, natomiast dla uproszczenia zapisu na wszystkich wykresach rozmiary prezentowane są w tysiącach euro.

2. Analiza Wyników Standardowych

Analizę Wyników Standardowych podzielono na dwie części: w pierwszej zaprezentowano strukturę zasobów ziemi, wielkość pogłowia zwierząt, nakłady pracy oraz wartość Standardowej Produkcji, natomiast w drugiej przeanalizowano wybrane parametry wynikowe. Analizę wykonano dla grup gospodarstw utworzonych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej.

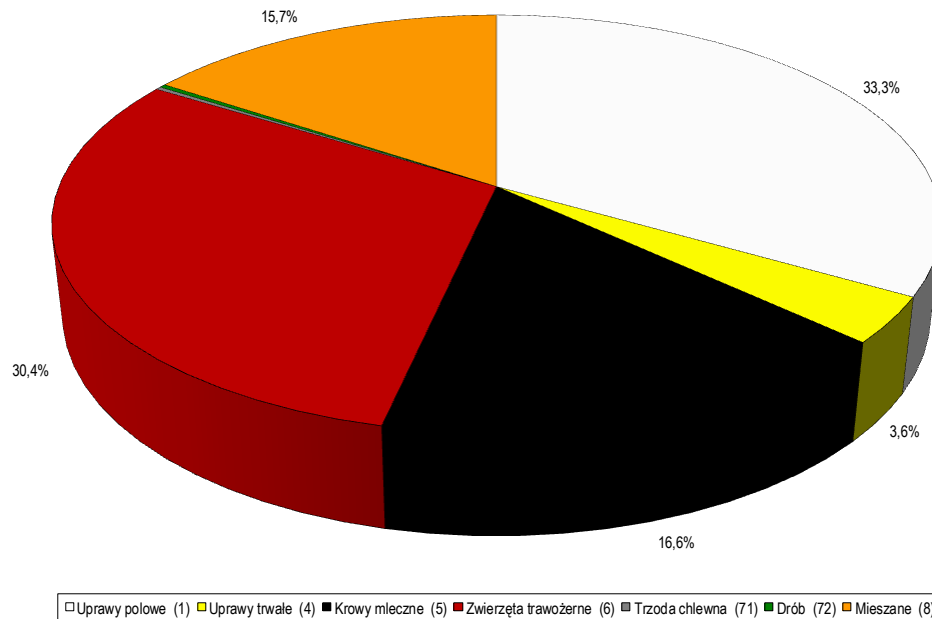
Przedstawione na wykresach kołowych dane strukturalne dotyczą certyfikowanych gospodarstw ekologicznych, prowadzących produkcję w 2018 roku wyłącznie ekologicznymi metodami. W części opisującej wspomniane parametry wynikowe nie opublikowano danych dla gospodarstw specjalizujących się w chowie drobiu i trzody chlewnej oraz dla gospodarstw o klasie wielkości ekonomicznej od 100 do 500 tys. euro SO. Wynika to z obowiązujących zasad upowszechniania danych FADN, dla grup liczących co najmniej 15 gospodarstw.

2.1. Wyniki Standardowe według typów rolniczych

2.1.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw ekologicznych według typów rolniczych

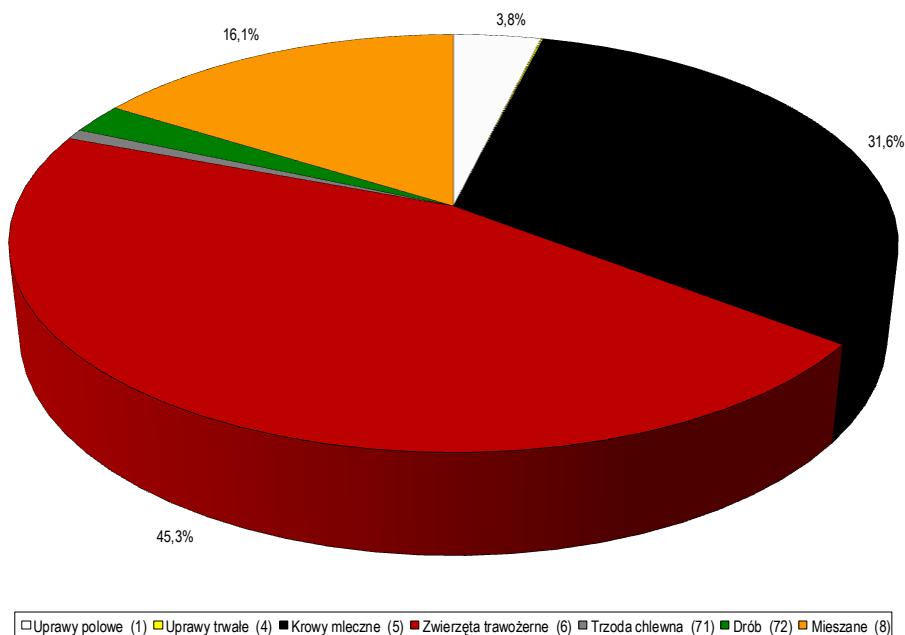
W próbie Polskiego FADN w 2018 roku w gospodarstwach ekologicznych sklasyfikowanych według typów rolniczych po około 30% ziemi należało do gospodarstw dwóch typów rolniczych – uprawy polowe i zwierzęta trawożerne. Po 16% ziemi było udziałem gospodarstw stosujących mieszany system produkcji i zajmujących się chowem krów mlecznych. Niewielki odsetek ziemi należał do pozostałych typów rolniczych, co wynika w znacznej mierze z mniejszej liczby gospodarstw (patrz: Wykres 2.1-1).

Wykres 2.1-1 Zasoby ziemi w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych

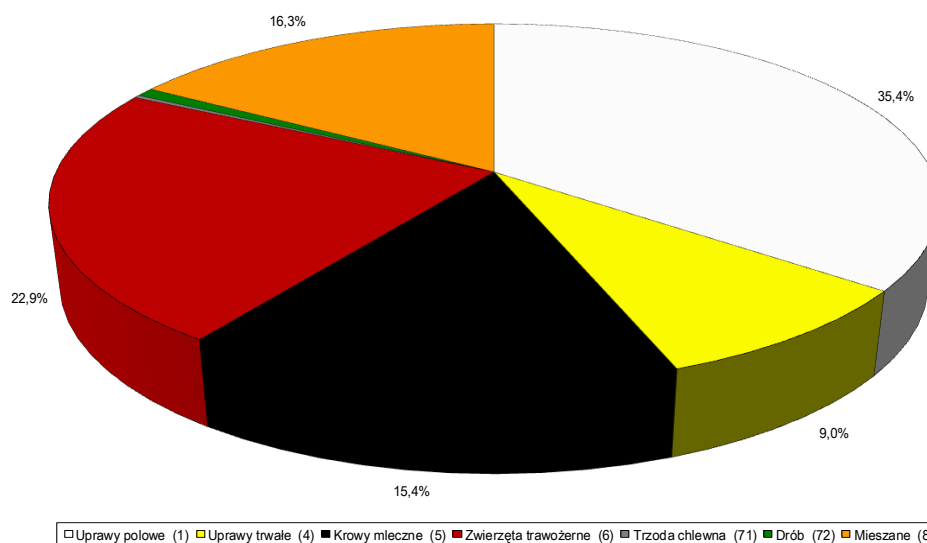
Zwierzęta chowane w gospodarstwach ekologicznych prowadzących rachunkowość w Polskim FADN to głównie bydło, przy czym w typie krowy mleczne występowała głównie ta grupa zwierząt, a w pozostałych typach (polowe, mieszane i trawożerne) pozostałe bydło. W roku 2018 prawie 77% pogłowia zwierząt wyrażonego w LU skoncentrowane było w dwóch typach: zwierzęta trawożerne i krowy mleczne. W gospodarstwach mieszanych prowadzących jednocześnie produkcję roślinną i zwierzęcą pogłowiu zwierząt stanowiło 16,1% ogółu zwierząt (patrz: Wykres 2.1-2).

Wykres 2.1-2 Pogłowia zwierząt w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych (w jednostkach przeliczeniowych LU)

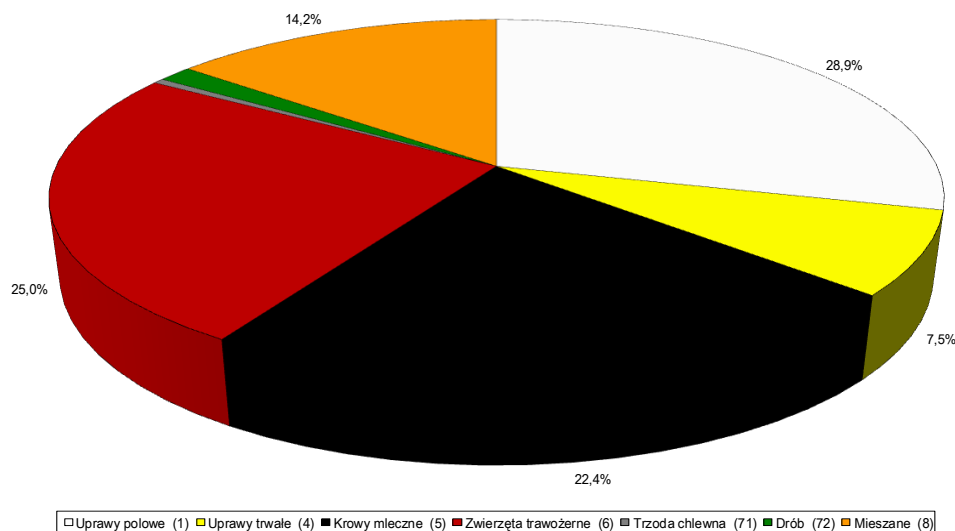
Większość nakładów pracy wyrażonych w AWU angażowały gospodarstwa, których liczebnie było najwięcej, tj. z uprawami polowymi (35,4%) oraz prowadzące chów zwierząt trawożernych (22,9%) Po około 15-16% procent nakładów absorbowały gospodarstwa z produkcją mieszaną i krowami mlecznymi (patrz: Wykres 2.1-3), a najmniejszy udział miały pod tym względem gospodarstwa z uprawami trwałymi, których było tylko 23 w próbie Polskiego FADN.

Wykres 2.1-3 Nakłady pracy w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych (w osobach przeliczeniowych - AWU)

Spośród prezentowanych typów rolniczych w tworzeniu Standardowej Produkcji (SO) dominowały trzy z nich, tj. uprawy polowe i dwa o profilu zwierzęcym (krowy mleczne i zwierzęta trawożerne). Łącznie wytworzyły 76,3% wartości SO. Z pozostałych typów rolniczych największy odsetek w tworzenie SO wniósł typ mieszany (14,2%) (patrz: Wykres 2.1-4).

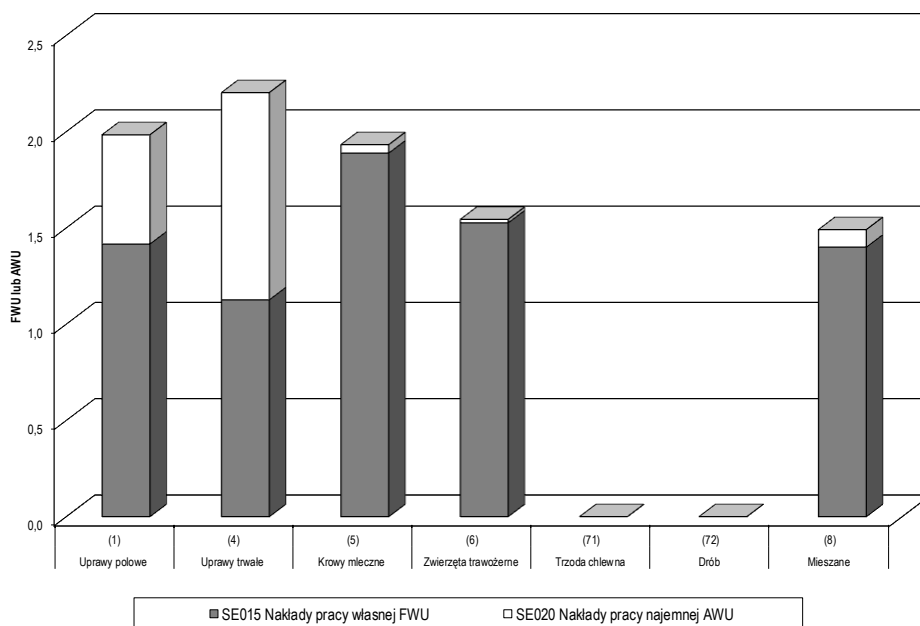
Wykres 2.1-4 Wartość Standardowej Produkcji w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych

2.1.2. Wyniki działalności gospodarstw ekologicznych według typów rolniczych

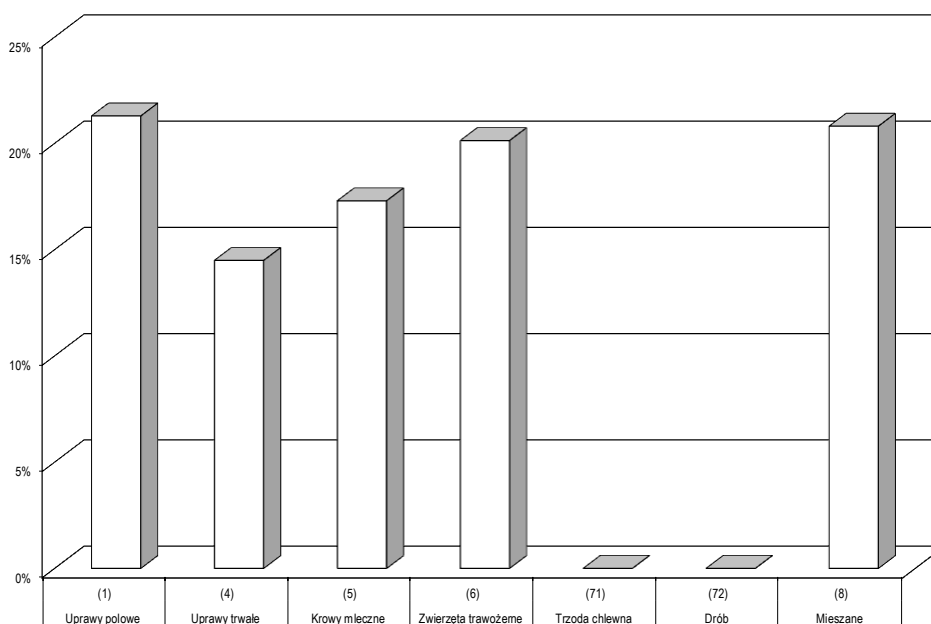
Średnie nakłady pracy w poszczególnych typach rolniczych wahały się od około 1,5 do 2,2 jednostek przeliczeniowej pracy (AWU). Najwyższe nakłady poniesiono w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach trwałych. W gospodarstwach specjalizujących się w produkcji mleka oraz w gospodarstwach z uprawami polowymi poziom nakładów pracy był na porównywalnym poziomie. W typie mieszanym i chów zwierząt trawożernych były najniższe (po około 1,5 jednostki AWU). Z najmniejszą siłą roboczą korzystano głównie w gospodarstwach z uprawami trwałymi i polowymi. W typie uprawy trwałe najemna siła robocza stanowiła około połowy łącznych nakładów pracy, a w typie uprawy polowe około 28% (patrz: Wykres 2.1-5). W znikomym stopniu korzystano z pracy najemnej w pozostałych typach rolniczych.

Wykres 2.1-5 Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według typów rolniczych

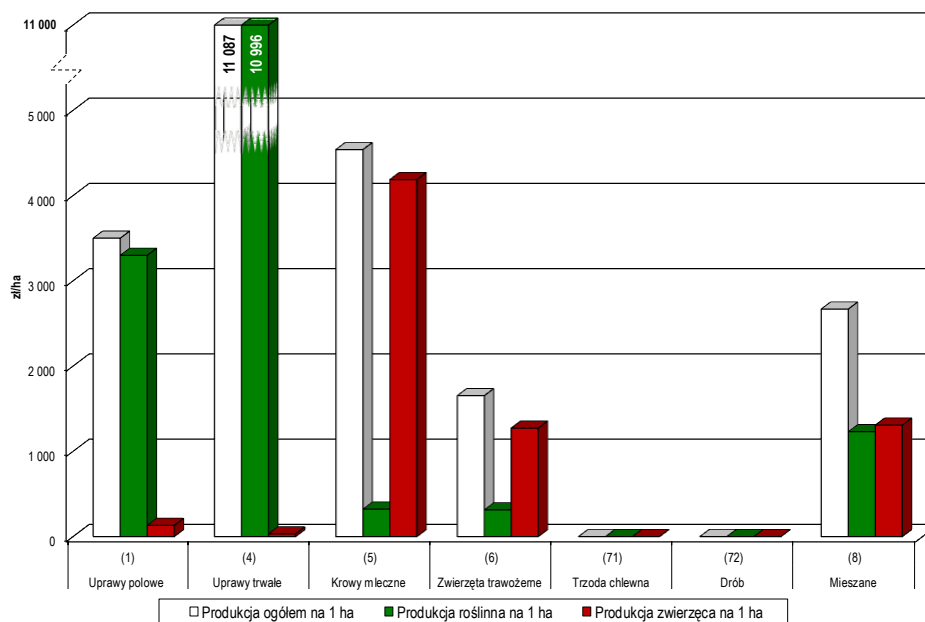
W strukturze własnościowej użytków rolnych przeważała ziemia własna. Grunty dodzierżawione stanowiły około od 14 do 21% całkowitych użytków rolnych. Największy ich udział był w gospodarstwach z produkcją polową i mieszaną, a najmniejszy w gospodarstwach z uprawami trwałymi (patrz: Wykres 2.1-6).

Wykres 2.1-6 Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według typów rolniczych

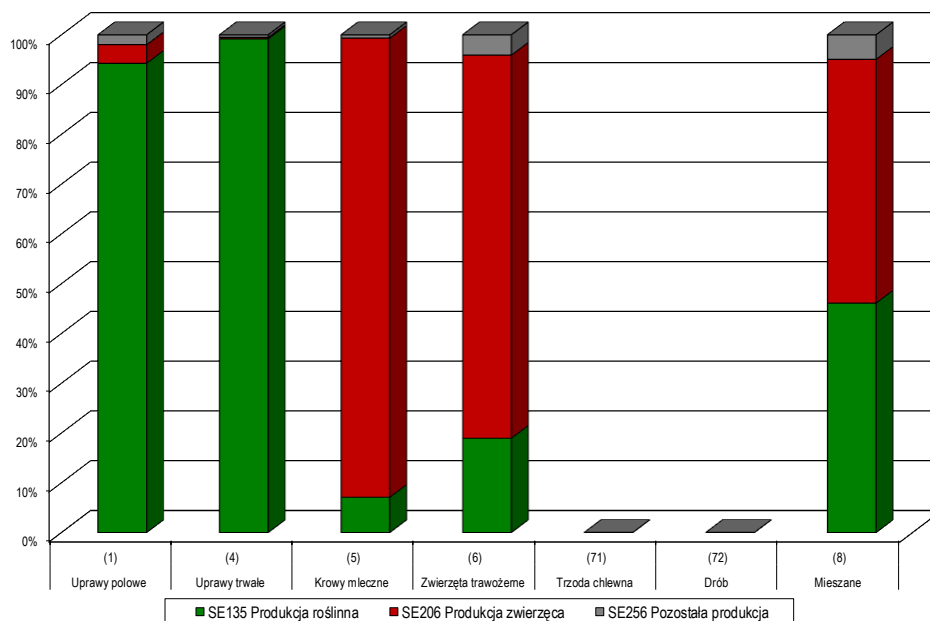
W populacji gospodarstw ekologicznych Polskiego FADN w roku 2018 najwyższą produktywnością ziemi charakteryzowały się gospodarstwa wyspecjalizowane w uprawach trwałych. Produkcja ogółem na 1 ha wynosiła 11 087 zł/ha UR i tworzyła ją niemal wyłącznie produkcja roślinna (patrz: Wykres 2.1-7). Podobnie w gospodarstwach z uprawami polowymi produkcja roślinna była głównym składnikiem produkcji ogółem. Produkcja ogółem była tu jednak około 3-krotnie niższa niż w uprawach trwałych (3 500 zł/ha). W gospodarstwach specjalizujących się w chowie zwierząt w produkcji ogółem dominowała produkcja zwierzęca, ale obydwa typy różniły się znacznie co do wartości produkcji. W chowie krów mlecznych produkcja ogółem na 1 ha UR wynosiła około 4 500 zł, a zwierzęca 4 200 zł. Natomiast w chowie zwierząt trawożernych uzyskano produkcję ogółem i produkcję zwierzęcą na poziomie około 3-krotnie niższym. W gospodarstwach z produkcją mieszaną produkcja roślinna i zwierzęca były na podobnym poziomie (1 200 i 1 300 zł/ha).

Wykres 2.1-7 Produkcja w zł na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych

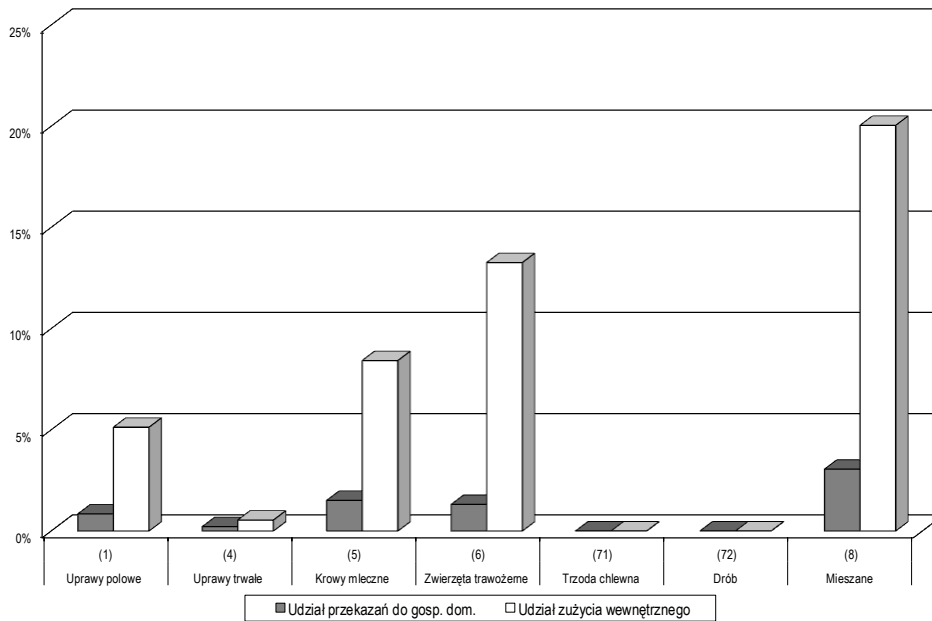
W ujęciu procentowym produkcja roślinna w działalności gospodarstw z uprawami trwałymi stanowiła niemal 100%, a w polowych około 94% wartości produkcji ogółem. W gospodarstwach specjalizujących się w chowie zwierząt struktura produkcji ogółem zdominowana była przez produkcję zwierzęcą; w typie krowy mleczne stanowiła 92%, a w typie zwierzęta trawożerne 77%. W gospodarstwach mieszanych udział produkcji roślin i zwierząt był podobny. Niewielki, najwyżej około 5% udział miała produkcja pozostała⁷ w produkcji ogółem we wszystkich grupach gospodarstw (patrz: Wykres 2.1-8).

⁷ Do pozostałej produkcji (SE256) zaliczamy: czynsz za wydzierżawioną ziemię w stanie gotowym do siewu, przychody z okazjonalnego przekazania powierzchni paszowej, produkty z lasu, świadczenie usług, wynajem sprzętu, odsetki od aktywów obrotowych niezbędnych do bieżącego funkcjonowania gospodarstwa rolnego, przychody z agroturystyki, przychody dotyczące wcześniejszych lat obrotowych, pozostałe produkty i przychody.

Wykres 2.1-8 Struktura produkcji ogółem według typów rolniczych

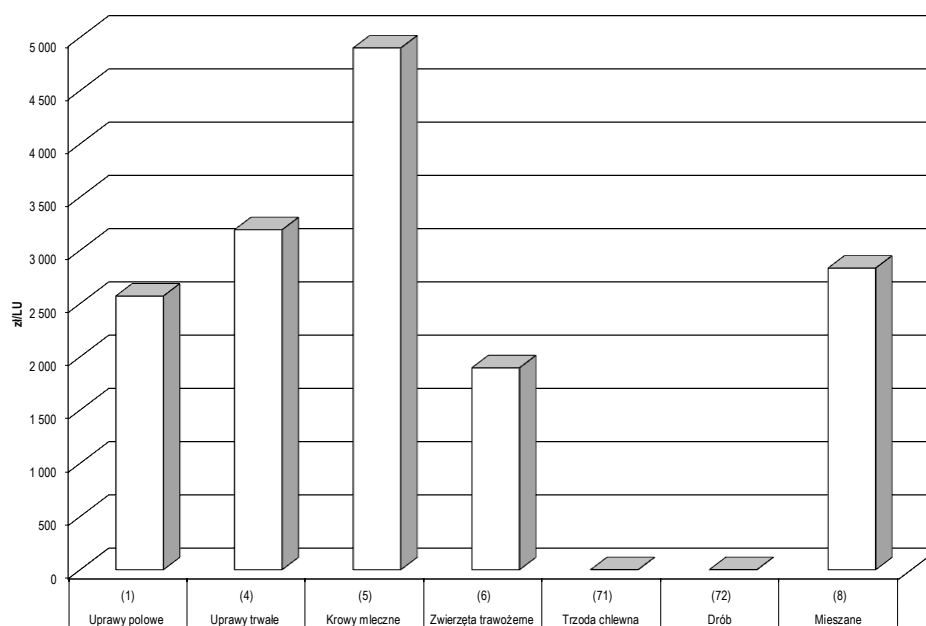
Część wytworzonych produktów roślinnych i zwierzęcych w gospodarstwie rolnym przekazywana jest do działalności operacyjnej oraz na potrzeby rodziny. Ekologiczne metody produkcji wymagają zastosowania ekologicznego materiału do produkcji, który pochodzi głównie z własnego gospodarstwa, zwłaszcza nasiona i pasze dla zwierząt. Najwięcej, około 20% wartości produkcji ogółem przeznaczono na zużycie wewnętrzne w gospodarstwach z produkcją mieszaną. Na potrzeby gospodarstw specjalizujących się w chowie zwierząt systemem wypasowym wykorzystano około 13% produkcji. Poniżej 10% wynosiło zużycie wewnętrzne w typie krowy mleczne i uprawy polowe. Specyfika gospodarstw z uprawami trwałymi wymaga na ogół pozyskania materiałów do produkcji z zewnątrz gospodarstwa, stąd wielkość zużycia wewnętrznego jest tu niewielka. Przekazywanie produktów z własnego gospodarstwa na potrzeby rodziny stanowiło maksymalnie 3% w gospodarstwach mieszanych (patrz: Wykres 2.1-9).

Wykres 2.1-9 **Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według typów rolniczych**

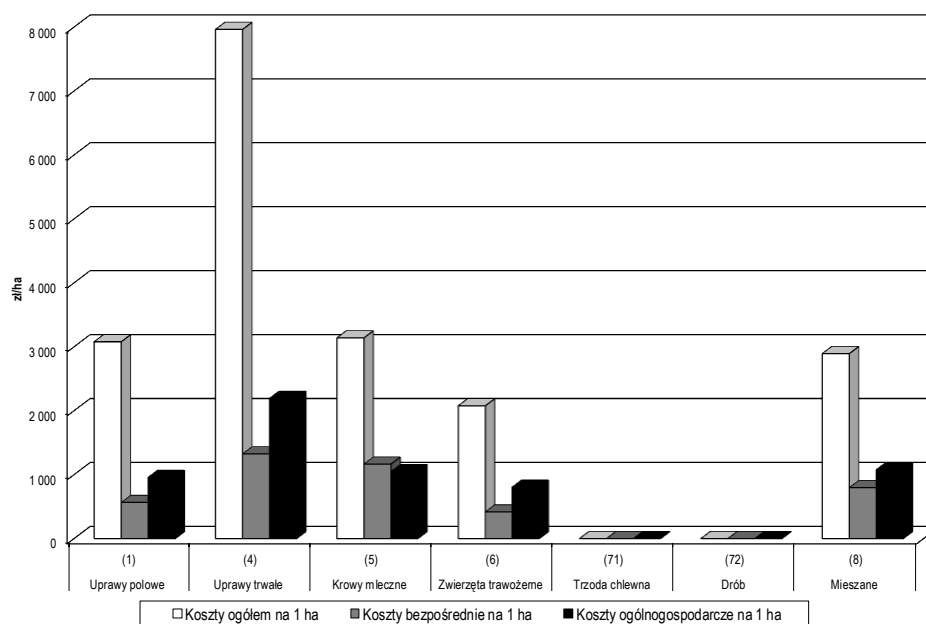
Wartość produkcji zwierzęcej w przeliczeniu na 1 LU była zróżnicowana. Najwyższą uzyskano w gospodarstwach specjalizujących się w chowie krów mlecznych – 4 900 zł. Najniższą kwotę – niespełna 1 900 zł/LU uzyskano z chowu zwierząt trawozernych. Wynika to z wysokiej ekstensywności produkcji w tych gospodarstwach (patrz: Wykres 2.1-10). W pozostałych typach rolniczych średnia wartość produkcji zwierzęcej na 1 LU wynosiła od około 2 600 do 3 200 zł.

Wykres 2.1-10 **Produkcja zwierzęca w zł na 1 LU według typów rolniczych**

Prawie 8 000 zł kosztów ogółem poniesiono na 1 ha UR w uprawach trwałych. Były one najwyższe wśród opisywanych typów rolniczych. W granicach 2 900–3 100 zł/ha kształtowały się one w typach: uprawy polowe, mieszane i krowy mleczne. W przypadku zwierząt trawożernych koszty ogółem wynosiły 2 100 zł/ha i była to najniższa wartość w analizowanych typach (patrz: Wykres 2.1-11). O poziomie produkcji decydują głównie koszty bezpośrednie, które jak wskazuje Wykres 2.1-11 kształtowały się na bardzo niskim poziomie. Tylko w typie uprawy trwałe i mleczne osiągnęły wartość około 1 300–1 200 zł/ha; w pozostałych typach rolniczych były niższe. Na wyższym poziomie niż koszty bezpośrednie ukształtowały się koszty ogólnogospodarcze w poszczególnych typach. Wyjątkiem były gospodarstwa z krowami mlecznymi, w których koszty bezpośrednie przewyższyły o około 100 zł/ha koszty ogólnogospodarcze. Maksymalna kwota kosztów ogólnogospodarczych na 1 ha wynosiła prawie 2 200 zł w typie uprawy trwałe.

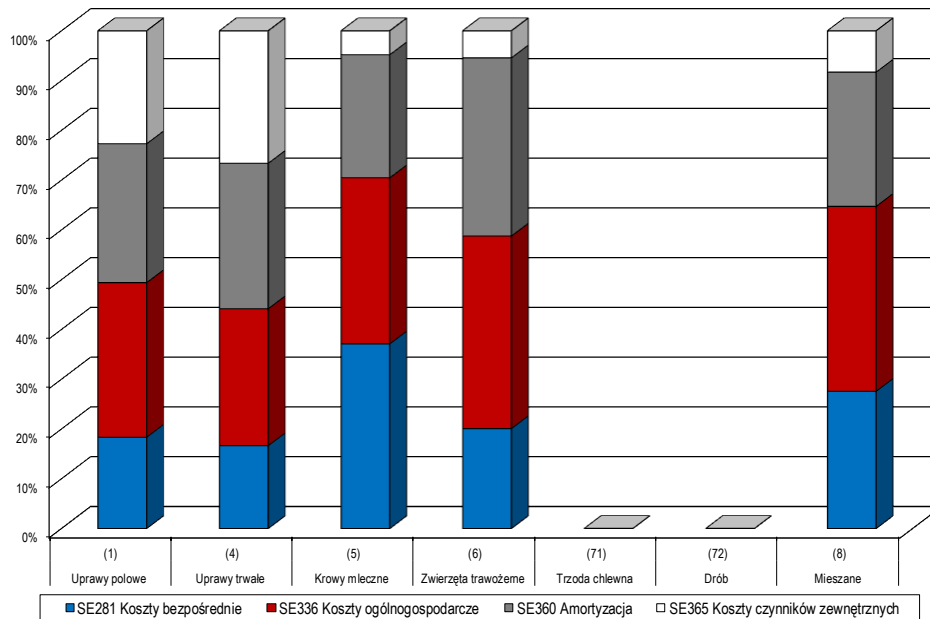
Wykres 2.1-11 Koszty produkcji w zł na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych

Niski poziom kosztów bezpośrednich wywołał w konsekwencji niski ich udział w strukturze kosztów ogółem. Największym ich udziałem wyróżniły się gospodarstwa mleczne (37%). W pozostałych typach rolniczych ich udział zawierał się w przedziale od około 17 do 28%. Najniższy odsetek tych kosztów dotyczył upraw trwałych. Z kolei koszty ogólnogospodarcze miały największy udział w kosztach ogółem w typie zwierzęta trawożerne (39%) i mieszane (37%). W pozostałych trzech grupach gospodarstw wahały się one od 28 do 33%. Ze względu na specjalizację gospodarstwa poszczególnych typów rolniczych w różnym stopniu posiłkują się obcymi czynnikami produkcji. Koszty ich zaangażowania ponosili przede wszystkim rolnicy specjalizujący się w uprawach trwałych i polowych. Ich udział wynosił odpowiednio 27 i 23%

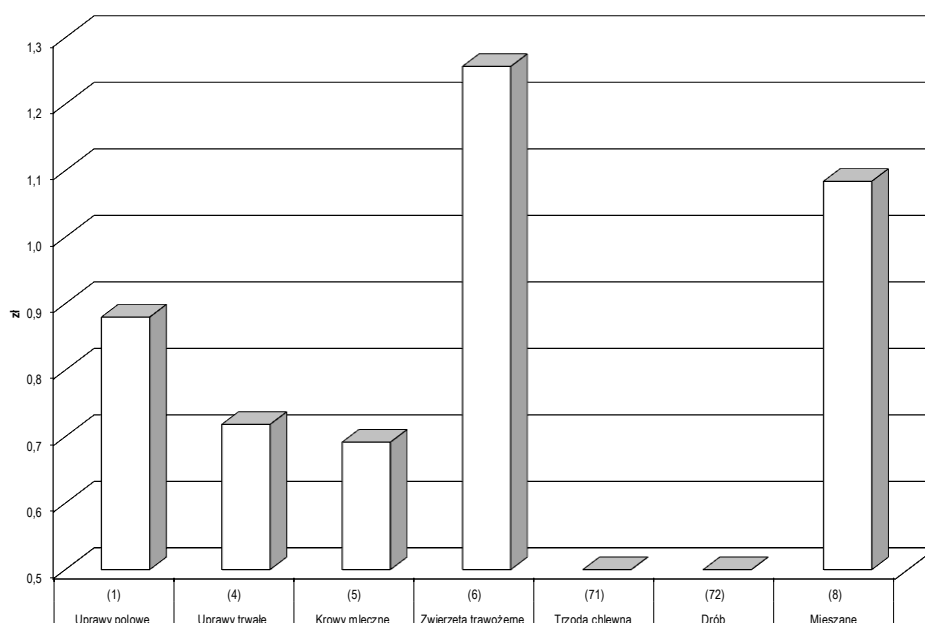
wartości kosztów ogółem (patrz: Wykres 2.1-12). Z kolei koszty amortyzacji miały największy udział (36%) w gospodarstwach utrzymujących zwierzęta trawożerne.

Wykres 2.1-12 Struktura kosztów ogółem według typów rolniczych

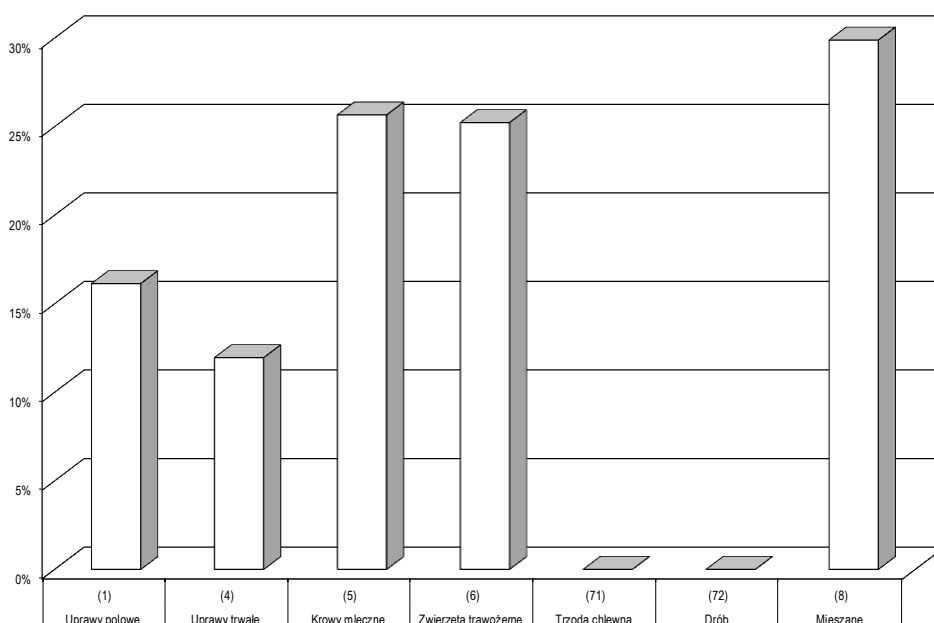
Efektywność produkcji (bez dopłat) charakteryzuje koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem. W roku 2018 w gospodarstwach z mieszaną produkcją i zwierzętami trawożernymi poniesiono straty w procesie produkcji. Koszt wytworzenia 1 zł produkcji wynosił odpowiednio 1,08 zł i 1,26 zł. Najbardziej efektywne były gospodarstwa w typie krowy mleczne, w którym na 1 zł kosztów przypadało 1,45 zł produkcji. W typie uprawy polowe i trwałe przy zaangażowaniu 1 zł kosztów ogółem wytworzona produkcja była wyższa odpowiednio o 13 i 39 groszy (patrz: Wykres 2.1-13).

Wykres 2.1-13 Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według typów rolniczych

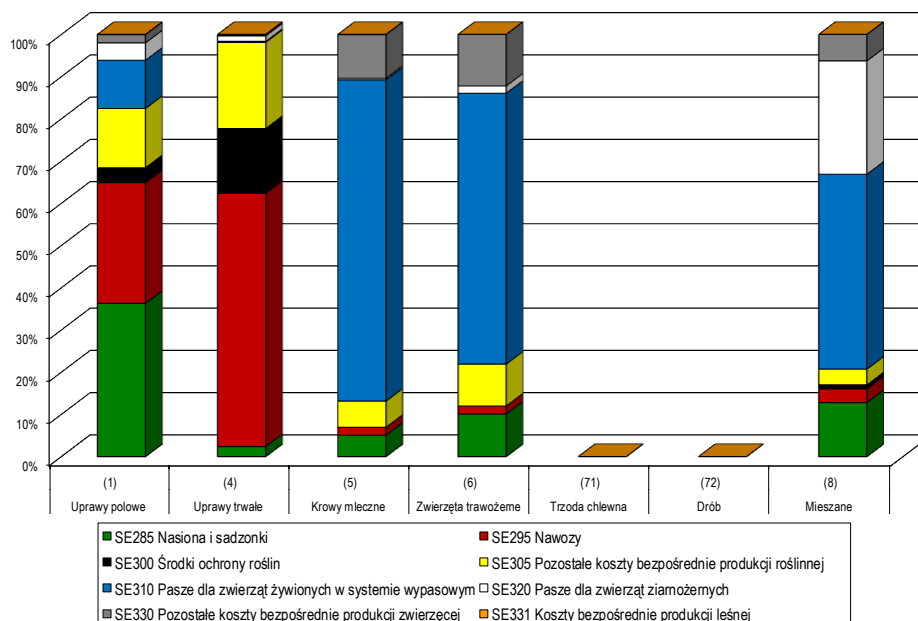
Udział kosztów bezpośrednich w wartości produkcji gospodarstw ekologicznych wahał się od około 12 do 30%. Najmniej stanowił w gospodarstwach z uprawami trwałymi (12%) i polowymi (16%). Na drugim krańcu pod tym względem były gospodarstwa z produkcją mieszaną (patrz: Wykres 2.1-14).

Wykres 2.1-14 Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według typów rolniczych

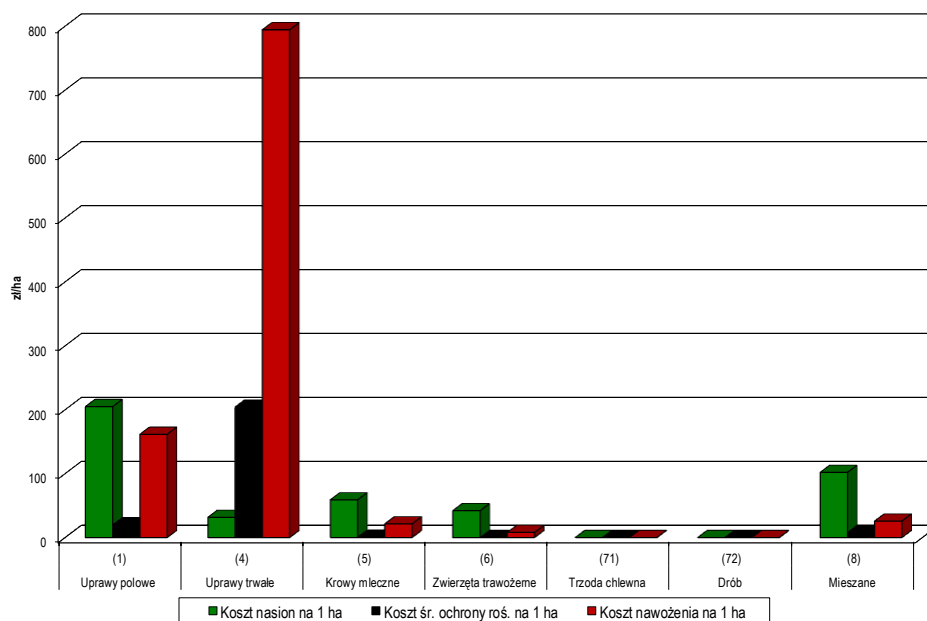
Jak wskazuje Wykres 2.1-15 struktura kosztów bezpośrednich była zróżnicowana w poszczególnych typach rolniczych w zależności od kierunku produkcji. W przypadku upraw polowych najczęściej stanowiły koszty materiału siewnego (36%). Z kolei w uprawach trwałych dominowały koszty nawożenia (60%) i jedynie w tym typie rolniczym znaczący był udział środków ochrony roślin (15%). W gospodarstwach o specjalizacji zwierzęcej i mieszanych większość kosztów bezpośrednich stanowiły koszty pasz dla bydła opasowego i mlecznego (od 46 do 76%). Wyjątkowo w gospodarstwach mieszanych znaczną część, bo stanowiącą prawie 27% kosztów bezpośrednich, stanowił koszt pasz ziarnożerców.

Wykres 2.1-15 Struktura kosztów bezpośrednich według typów rolniczych

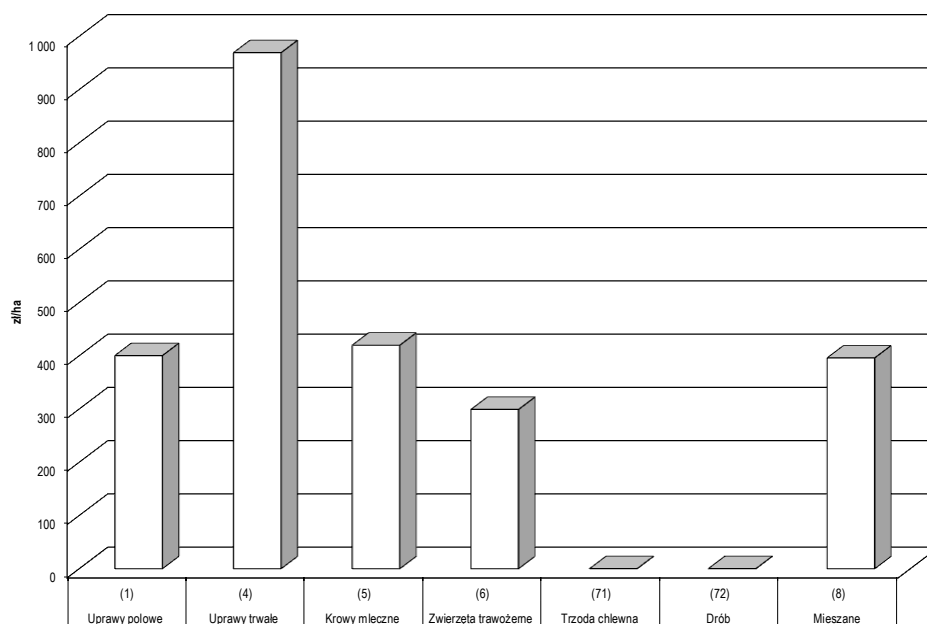
○ wydajności produkcji, zwłaszcza roślinnej, decydują w dużym stopniu nakłady zastosowanych plonotwórczych środków produkcji. Gospodarstwa ekologiczne Polskiego FADN charakteryzuje niski poziom zużycia nawozów i środków ochrony roślin. Przekłada się to na niskie obciążenie kosztami tych środków w przeliczeniu na hektar użytków rolnych. Najwyższy koszt nawożenia na 1 ha UR to 794 zł, a ochrony roślin 204 zł w typie uprawy trwałe. W pozostałych typach rolniczych jak wynika z Wykresu 2.1-6 koszty ochrony są znikome. Symboliczny z kolei koszt zakupywanych nawozów w gospodarstwach posiadających zwierzęta wskazuje, że stosują one własne nawozy organiczne (patrz: Wykres 2.1-16).

Wykres 2.1-16 Koszty nawożenia, środków ochrony roślin i nasion na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych

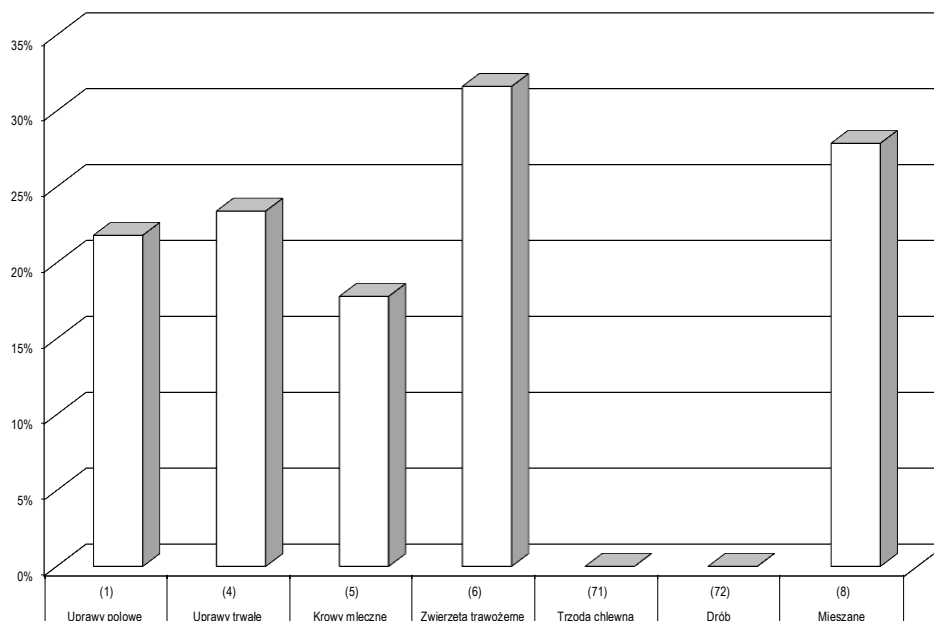
Wykres 2.1-17 ilustruje koszt energii poniesiony na jednostkę powierzchni użytków rolnych. Pojęcie energii obejmuje w tym wypadku energię elektryczną i paliwa. Najwyższe koszty tego rodzaju poniesiono w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach trwałych (969 zł/ha), a najniższe (300 zł/ha) w chowie zwierząt trawożernych. W pozostałych typach rolniczych koszty energii wynosiły około 400 zł/ha (patrz: Wykres 2.1-17).

Wykres 2.1-17 Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych

W 2018 roku udział amortyzacji w wartości dodanej brutto wahał się od około 18 do 32%. Najwyższy udział dotyczył dwóch typów rolniczych, tj. zwierzęta trawożerne i mieszany. Najmniej (17,8%) wartość amortyzacji ważyła w wartości dodanej brutto w gospodarstwach mlecznych (patrz: Wykres 2.1-18).

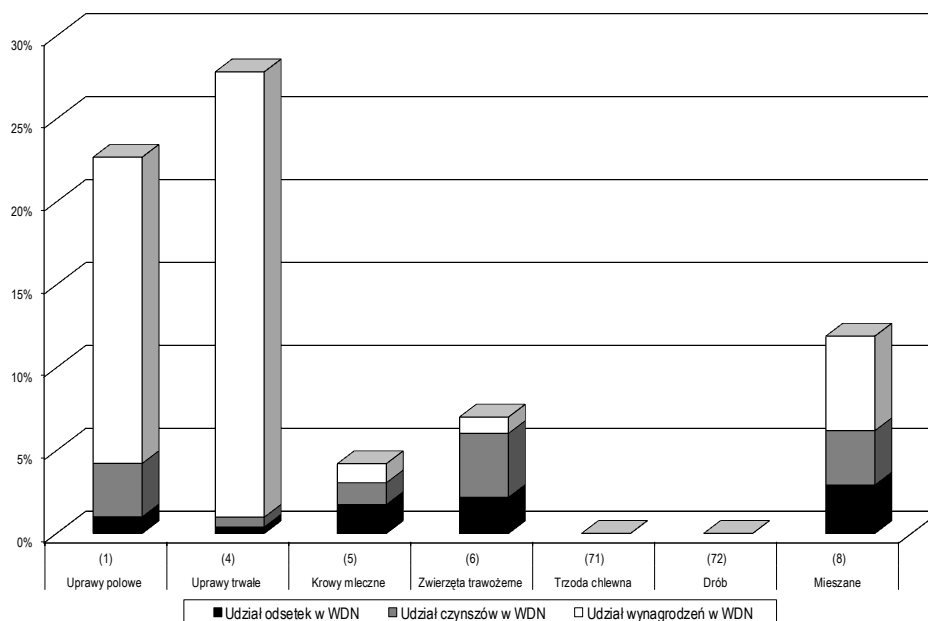
Wykres 2.1-18 Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według typów rolniczych

Wartość dodana netto (WDN) stanowi opłatę za wykorzystane do działalności wszystkie czynniki produkcji, własne i obce. Im mniejsze obciążenie obcymi czynnikami wytwórczymi tym wartość dodana jest bliższa wartości dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego. Wśród badanych gospodarstw ekologicznych w 2018 roku środki produkcji pochodzące z zewnątrz wykorzystano w największym stopniu w typach uprawy trwałe i polowe (patrz: Wykres 2.1-12). W konsekwencji w tych gospodarstwach udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto wynosił odpowiednio 28% i 23%, przy czym ich strukturę budowały głównie koszty pracy. W gospodarstwach z uprawami trwałymi koszty pracy stanowiły niemal 100% kosztów czynników zewnętrznych, tym samym opłata pracy była bardzo ciężącym składnikiem kosztów. Nieco mniej dotkliwy ekonomicznie był koszt pracy w uprawach polowych, ale należy zaznaczyć, że analiza prezentuje tylko średnie dane dla zbioru. W typie polowym jest wiele gospodarstw uprawiających warzywa, opierających się na pracy ręcznej. Rosnące koszty pracy mogą hamować rozwój uprawy warzyw ekologicznych.

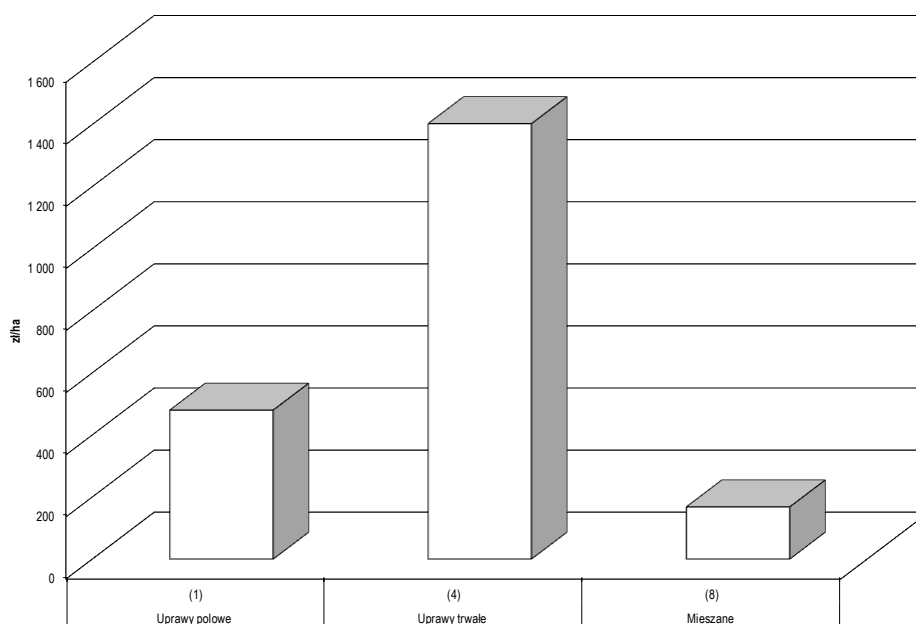
W pozostałych typach rolniczych udział kosztu czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto znajdował się w przedziale od 4 do 12% (patrz: Wykres 2.1-19). W gospodarstwach prowadzących chów zwierząt ważący był udział czynszów dzierżawnych za ziemię.

Wykres 2.1-19 Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według typów rolniczych

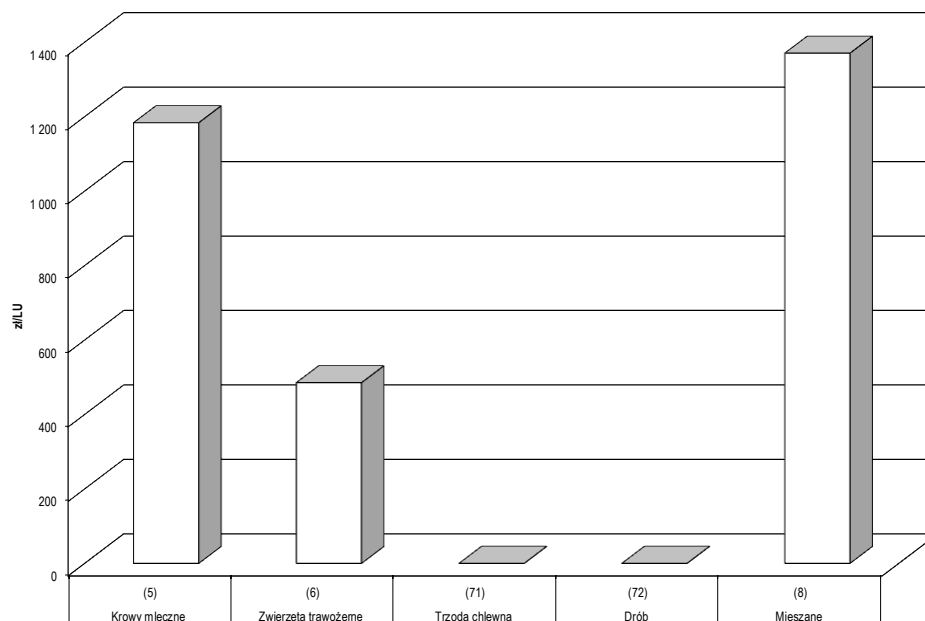
Zróżnicowanie struktury produkcji roślinnej w gospodarstwach nastawionych na uprawy roślinne miało odzwierciedlenie w wartości kosztów bezpośrednich produkcji roślinnej na 1 ha użytków rolnych (patrz: Wykres 2.1-20). Najwyższe koszty bezpośrednie poniesiono w gospodarstwach z uprawami trwałymi (1 402 zł/ha); w gospodarstwach polowych wynosiły one średnio 480 zł i tylko 168 zł/ha w gospodarstwach mieszanych.

Wykres 2.1-20 Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według typów rolniczych

Jednostkowe koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej w typie krowy mleczne ukształtowały się na poziomie 1 183 zł/LU i tylko 485 zł w typie zwierzęta trawożerne. Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej w tych gospodarstwach to głównie koszty pasz, w tym wypasu pastwiskowego. Wyższy niż w w/w typach rolniczych koszt chowu zwierząt w gospodarstwach z działalnością mieszaną (1 370 zł/LU), wynika ze znacznego udziału zwierząt ziarnożernych, karmionych droższymi paszami (patrz: Wykres 2.1-21). Kilkuletnie doświadczenia Polskiego FADN wykazują, że w przypadku wielu badanych gospodarstwach ekologicznych zwierzęta trawożerne wypasane są na słabszych jakościowo pastwiskach niż w gospodarstwach konwencjonalnych.

Wykres 2.1-21 Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według typów rolniczych

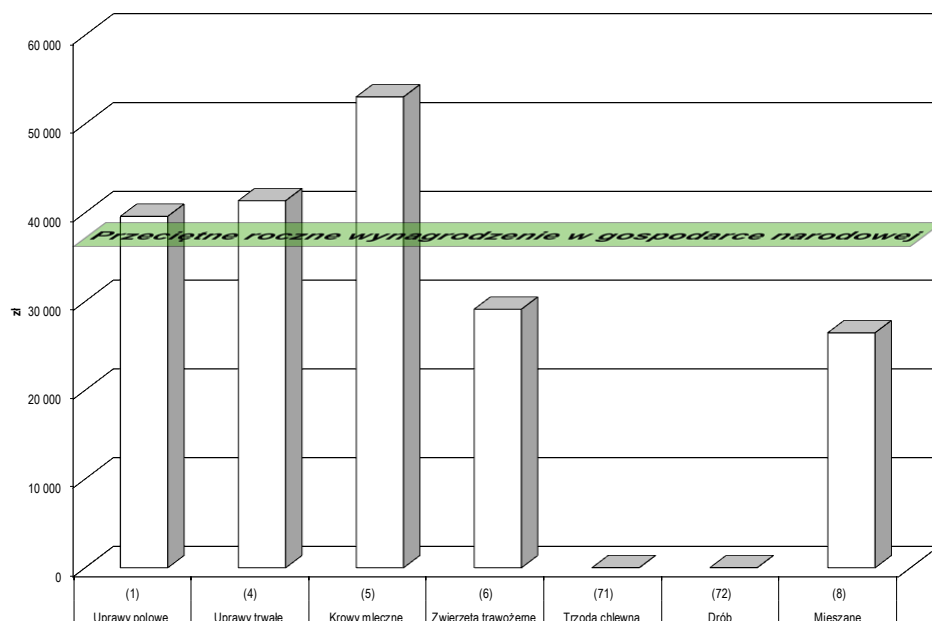

Wykres 2.1-22 przedstawia wartość dodaną netto w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną ogółem według typów rolniczych. W 2018 roku tylko w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach polowych, trwałych i krowach mlecznych średnia wartość tego wskaźnika była wyższa niż przeciętne roczne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej⁸. Wynosiła ona 39 582 zł/AWU w gospodarstwach polowych, 41 341 zł w gospodarstwach z uprawami trwałymi i 53 038 zł w typie krowy mleczne. W gospodarstwach prowadzących chów zwierząt trawożernych i mieszanych ta nadwyżka ekonomiczna była poniżej progu dochodowego w gospodarce narodowej. Wynosiła odpowiednio 29 118 zł i 26 470 zł.

⁸ Wartość dodana netto jest nadwyżką stanowiącą opłatę za zaangażowanie czynników wytwórczych bez względu na to, kto jest ich właścicielem. Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego stanowi opłatę za zaangażowanie do działalności gospodarstwa rolnego czynników wytwórczych stanowiących własność rodziny rolniczej.

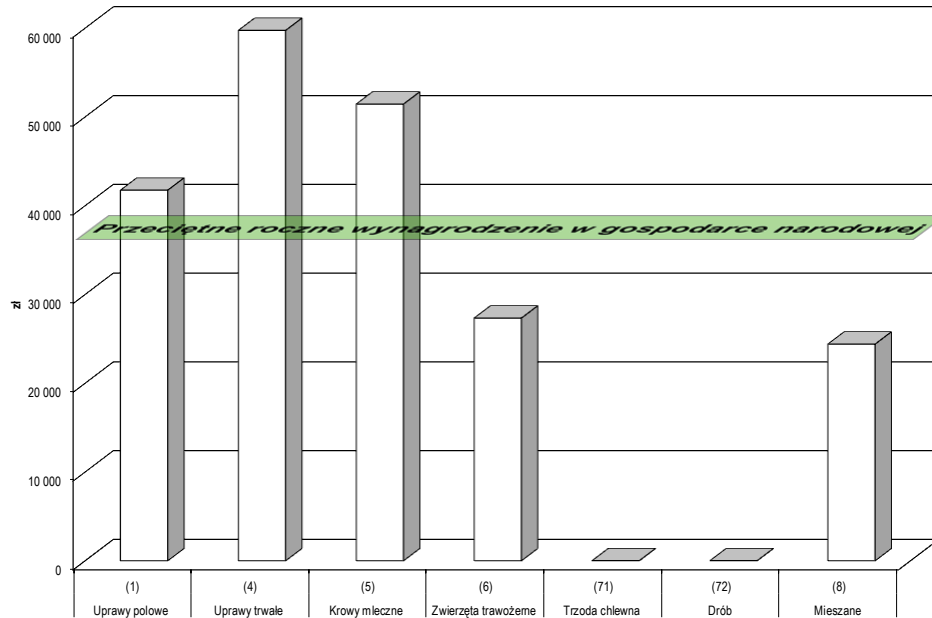
Przeciętne roczne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej = 37 156 zł w 2018 r. Szacunek własny, na podstawie danych GUS.

Wykres 2.1-22 Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych

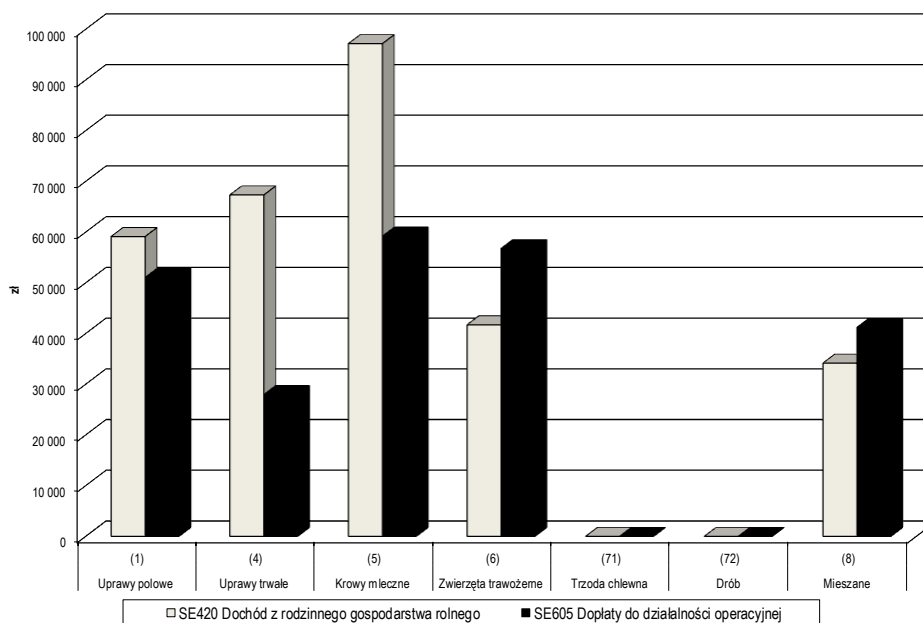
Wykres 2.1-23 prezentuje dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego (DzRGR) według typów rolniczych w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną rodziny rolnika (FWU). Zestawienie to uwzględnia tylko dane z tych gospodarstw, w których wystąpiły nakłady pracy nieopłaconej. Podobnie jak w przypadku wartości dodanej netto również ta nadwyżka była wyższa od przeciętnego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej w typach uprawy polowe, trwałe i krowy mleczne, ale największa kwota DzRGR na osobę pełnozatrudnioną w rodzinie rolnika przypadła w gospodarstwach z uprawami trwałymi – 59 740 zł. W typie zwierzęta trawożerne było to ponad 2-krotnie mniej (27 332 zł/FWU). Najniższy średni DzRGR uzyskano w gospodarstwach mieszanych (24 399 zł).

Wykres 2.1-23 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego (DzRGR) na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych

Od czasu wstąpienia Polski do Unii Europejskiej w tworzeniu DzRGR z gospodarstwa rolnego biorą udział dopłaty. Ich ranga jest niebagatelna w przypadku gospodarstw ekologicznych, co prezentują niniejsze wyniki. Z danych z lat poprzednich wiadomo, że gospodarstwa ekologiczne Polskiego FADN dysponowały na ogół słabszymi jakościowo użytkami rolnymi niż porównywane do nich gospodarstwa konwencjonalne. To ogranicza poziom i jakość produkcji rolniczej, a dodatkowo nie sprzyjają temu niskie nakłady środków plonotwórczych. W rezultacie dopłaty są dużym wsparciem dla producentów ekologicznych. W 2018 roku szczególnie trudna była sytuacja ekonomiczna gospodarstw z produkcją mieszaną i zwierzętami trawożernymi, w których poniesiono straty produkcyjne. W ich przypadku dopłaty posłużyły częściowo do pokrycia kosztów, przewyższających poziom produkcji. Jak wskazano na Wykresie 2.1-24 kwoty dopłat były wyższe od poziomu dochodu. W pozostałych trzech typach rolniczych dopłaty powiększyły nadwyżkę przychodu nad kosztami (patrz: Wykres 2.1-24), niemniej jednak był to również znaczący wkład w funkcjonowanie gospodarstw, zwłaszcza polowych i mlecznych. Dopłaty stanowiły odpowiednio 86,4% i 60,9% wartości ich dochodu.

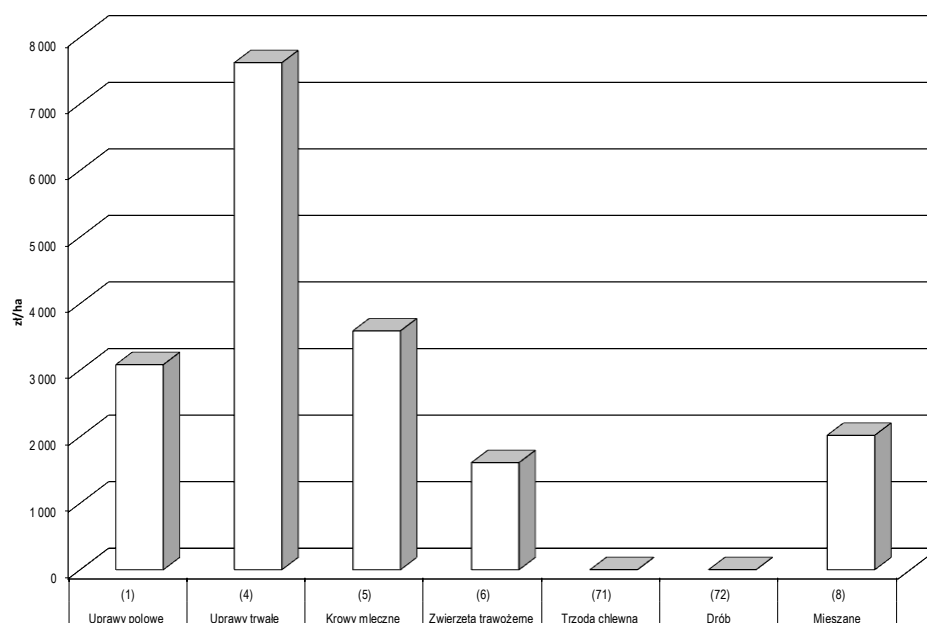
Wykres 2.1-24 Dopłaty do działalności operacyjnej oraz dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego według typów rolniczych

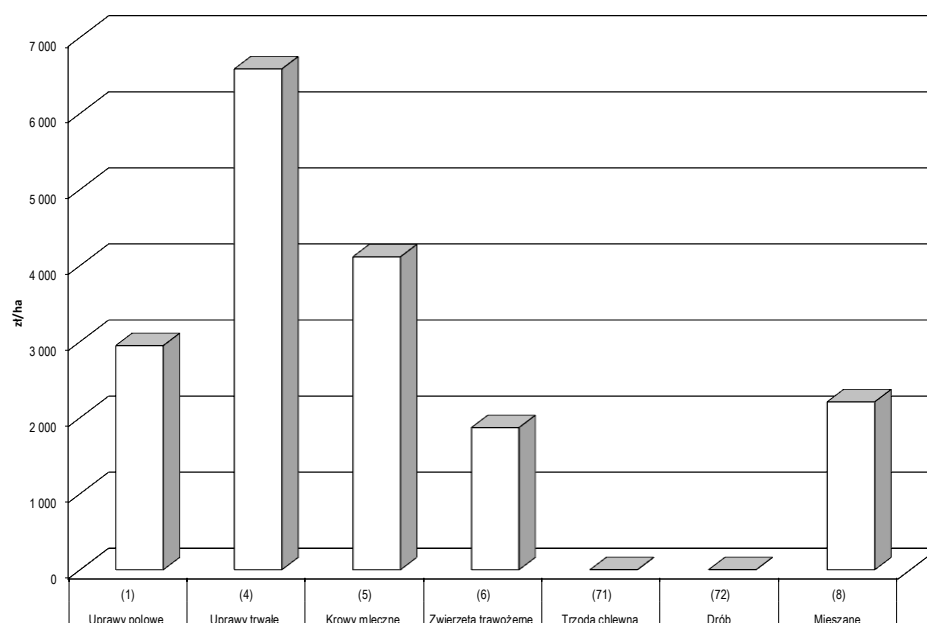
Wartość dodana netto (WDN) na 1 ha UR była zróżnicowana między typami rolniczymi; podobnie jak i dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego (DzRGR). WDN jest liczona na 1 ha powierzchni użytków rolnych ogółem, a DzRGR na 1 ha powierzchni użytków rolnych własnych. Im wyższy udział ziemi dodzierżawionej tym większe różnice między tymi dwoma wskaźnikami, ponieważ przychody z tytułu użytkowania obcej ziemi znacznie przewyższają koszty dzierżawy. Wynik tych wskaźników zależy jednak przede wszystkim od poziomu nadwyżki ekonomicznej uzyskanej w gospodarstwie.

W roku 2018 WDN na 1 ha UR była wyższa od DzRGR na 1 ha UR własnych tylko w gospodarstwach z uprawami trwałymi (około 1 000 zł), a w typie uprawy polowe obie te wartości były niemal na tym samym poziomie. W pozostałych typach rolniczych WDN była niższa od DzRGR. Różnica wynosiła od około 500 zł (zwierzęta trawożerne) do około 200 zł (typ mieszane) – (patrz: Wykres 2.1-25 i Wykres 2.1-26).

Wykres 2.1-25 Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych

Wykres 2.1-26 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według typów rolniczych

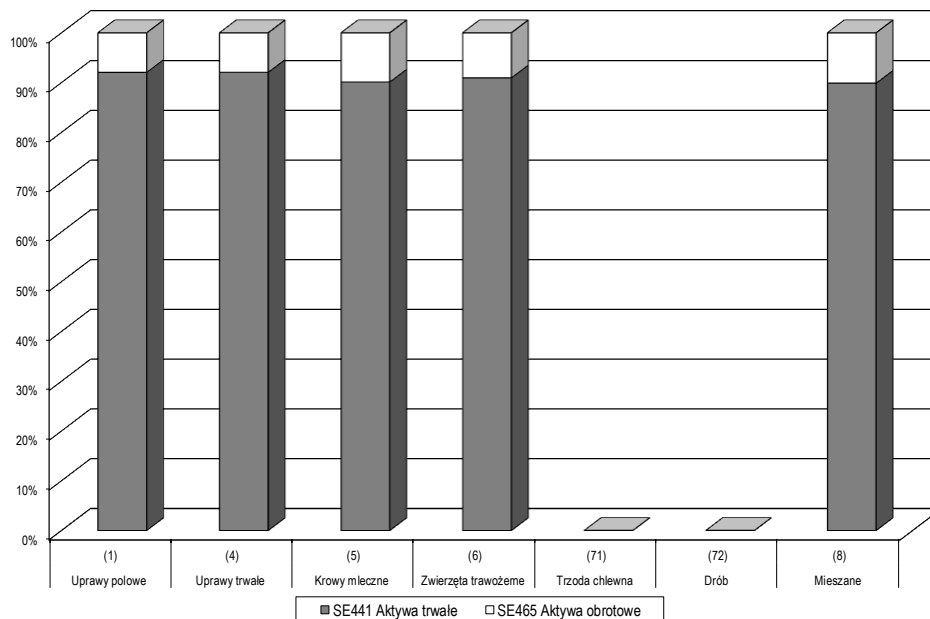

W strukturze aktywów wszystkich typów rolniczych dominowały aktywa trwałe. Ich udział stanowił około 90–92%. Tym samym udział środków obrotowych w strukturze aktywów wynosił nie więcej niż 10%.

Wysoki udział środków trwałych wynika ze specyfiki urządzenia gospodarstw rolnych. Aktywa trwałe obejmują oprócz budynków, maszyn, środków transportu także ziemię

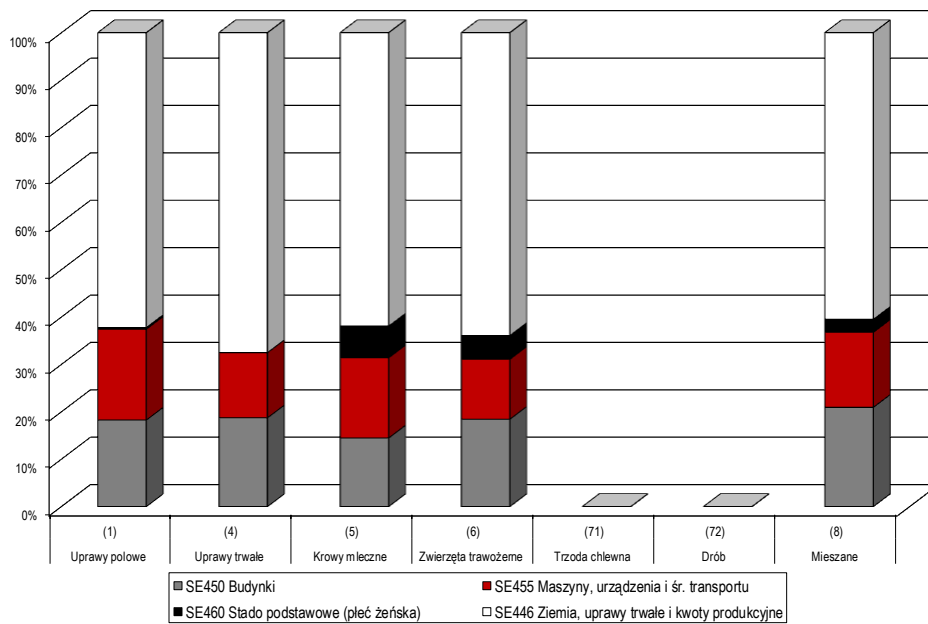
i nasadzenia trwałe. Od 2009 roku ziemia w Polskim FADN wyceniana jest na podstawie deklarowanej przez rolnika kwoty, za którą byłby skłonny kupić własną ziemię. Trzeba zaznaczyć, że na tę wycenę istotnie wpływa wzrost cen ziemi w ostatnich latach. Na skutek tego wartość ziemi wykazywanej w bilansie jest znacznie wyższa, niż w latach wcześniejszych i wpływa na stan wartości aktywów trwałych, a zarazem na relacje w strukturze aktywów (patrz: Wykres 2.1-27).

Wykres 2.1-27 **Struktura aktywów według typów rolniczych**

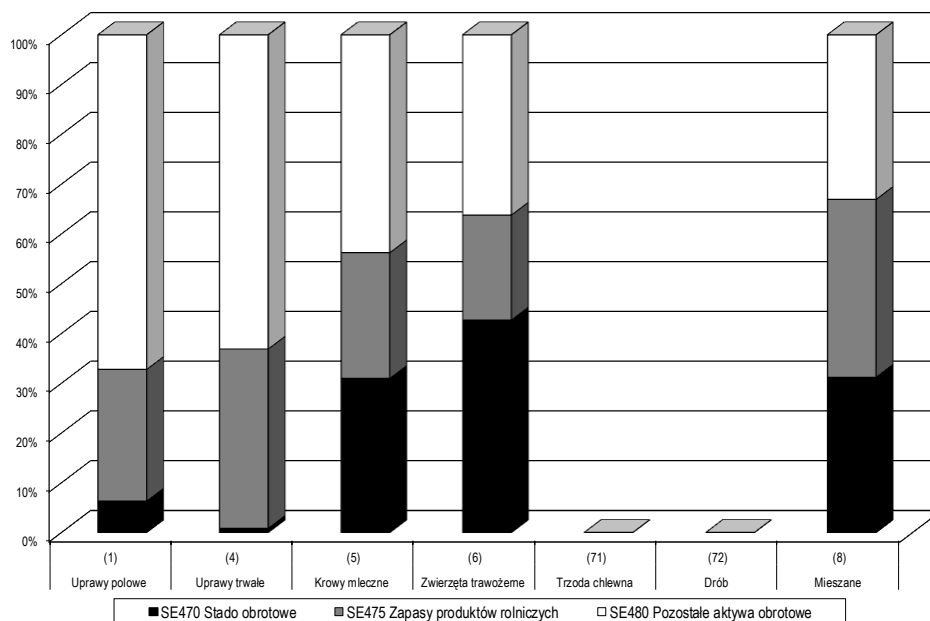
W związku z tym ziemia z nasadzonymi uprawami trwałymi i kwotami produkcyjnymi miała największy udział w strukturze aktywów trwałych we wszystkich typach rolniczych. Najwięcej, prawie 68% wartości aktywów trwałych stanowił ten składnik w typie uprawy trwałe. W pozostałych typach rolniczych udział ziemi, nasadzeń i kwot produkcyjnych stanowił około 60-64% wartości aktywów trwałych. Budynki w aktywach trwałych stanowiły 21% w gospodarstwach mieszanych, maszyny i urządzenia natomiast w uprawach polowych- 19%. Udział stada podstawowego w gospodarstwach specjalizujących się w produkcji zwierzęcej był największy w przypadku krów mlecznych i wynosił prawie 7%; w pozostałych dwóch typach z produkcją zwierzęcą wynosił od 3 do 5% (patrz: Wykres 2.1-28).

Wykres 2.1-28 Struktura aktywów trwałych według typów rolniczych

Specyfika produkcji w poszczególnych typach rolniczych ma wpływ na strukturę aktywów obrotowych (patrz: Wykres 2.1-29). Uwagę zwraca udział pozostałych środków obrotowych w gospodarstwach polowych i nastawionych na uprawy trwałe, w których stanowił odpowiednio 67 i 63%. Ta kategoria środków obejmuje m.in. należności krótkoterminowe, gotówkę w kasie i na rachunku bankowym. Zapasy produktów rolniczych pozostawione na stanie końcowym wynosiły średnio 36% wartości środków obrotowych w gospodarstwach mieszanych i z uprawami trwałym; w pozostałych typach ich udział był mniejszy. Gospodarstwa specjalizujące się w produkcji zwierzęcej wyróżniały się udziałem stada obrotowego, który w gospodarstwach prowadzących chów zwierząt systemem wypasowym wynosił prawie 43%, a w mlecznych i mieszanych po około 31% wartości aktywów obrotowych.

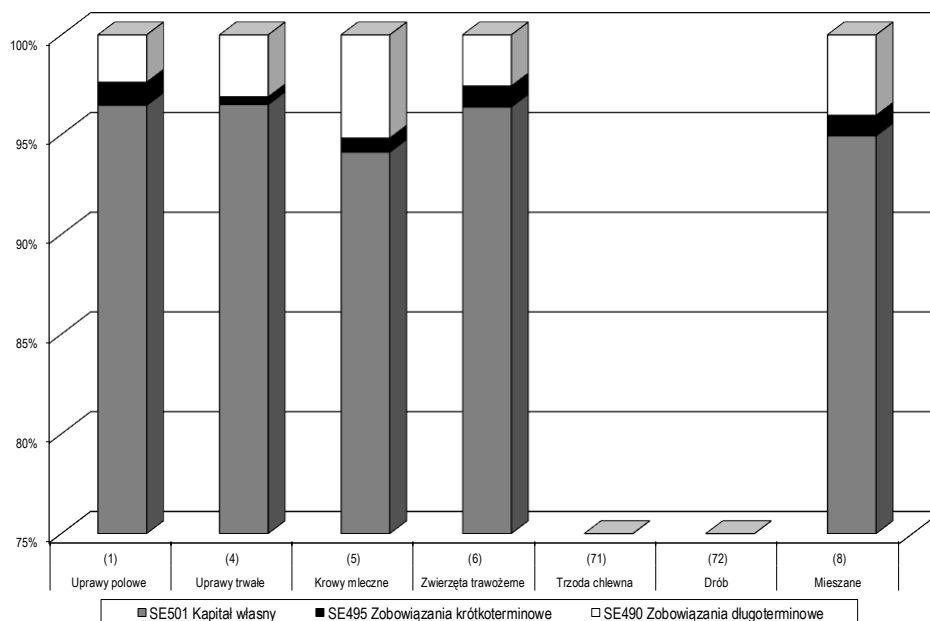
Wykres 2.1-29 Struktura aktywów obrotowych według typów rolniczych

Gospodarstwa ekologiczne funkcjonowały głównie w oparciu o kapitał własny, który stanowił od 94 do 97% wartości pasywów ogółem (patrz: Wykres 2.1-30). Należy zwrócić uwagę, że większość badanych gospodarstw to jednostki słabe pod względem ekonomicznym, co może ograniczać ich zdolności do zaciągania kredytów, a tym samym tłumaczy wysoki udział kapitału własnego w pasywach ogółem.

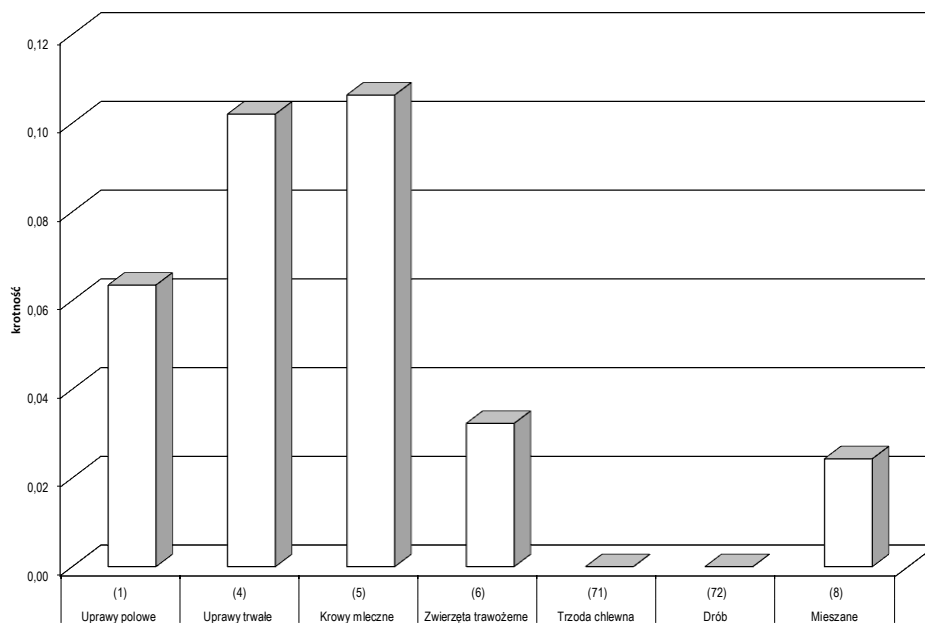
W zobowiązaniach ciężących na badanych gospodarstwach dominowało zadłużenie długoterminowe.

Wykres 2.1-30 Struktura pasywów według typów rolniczych

Przepływy pieniężne (2)⁹ informują o nadwyżce finansowej, która po opłaceniu działalności operacyjnej, inwestycyjnej i spłacie zadłużenia, pozostaje do dyspozycji właścicieli gospodarstwa. Poza przeznaczeniem na cele prywatne służy gromadzeniu środków pieniężnych niezbędnych do sfinansowania w przyszłości inwestycji odtworzeniowych i rozwojowych gospodarstwa rolnego. Relacja przepływów pieniężnych (2) do wartości aktywów ogółem charakteryzuje tempo zwrotu ze środków ulokowanych w składnikach majątku gospodarstwa. Najwyższym poziomem zwrotu środków w roku 2018 w badanej populacji gospodarstw ekologicznych charakteryzował się typ krowy mleczne i uprawy trwałe, a najniższym typ mieszane (patrz: Wykres 2.1-31).

Wykres 2.1-31 Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według typów rolniczych

⁹ Przepływ pieniężny (2) (SE530) - ukazuje zdolność gospodarstwa rolnego do samofinansowania swojej działalności i tworzenia oszczędności. Przepływ pieniężny (2) obliczany jest w następujący sposób: Przepływ pieniężny (1) + sprzedaż środków trwałych - zakupy i inwestycje w środkach trwałych + stan zobowiązań na koniec roku - stan zobowiązań na początek roku.

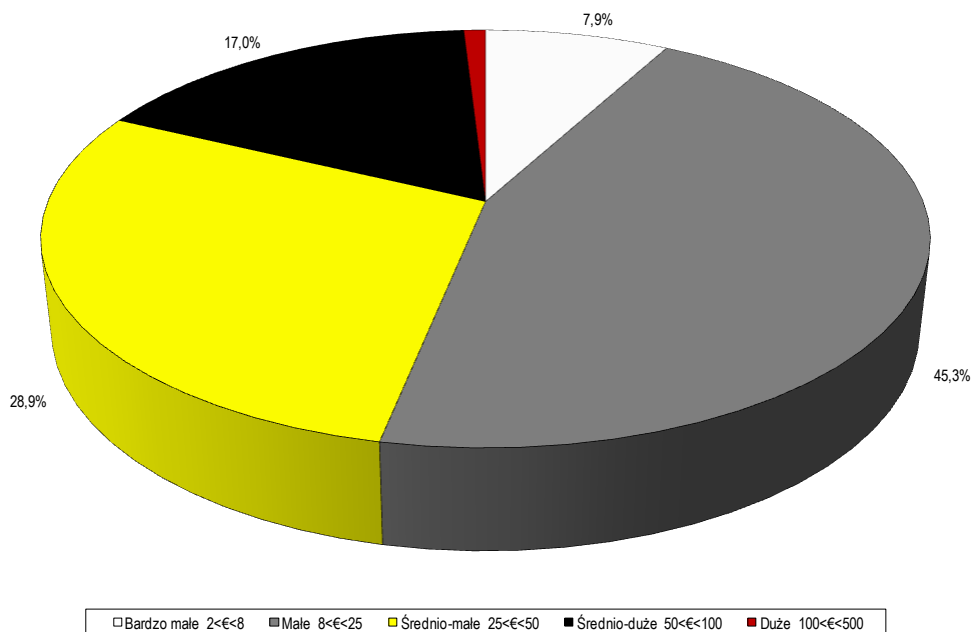
2.2. Wyniki Standardowe według klas wielkości ekonomicznej

2.2.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej

Certyfikowane gospodarstwa ekologiczne prowadzące rachunkowość w Polskim FADN posiadały w większości wielkość ekonomiczną nie przekraczającą 50 tys. euro Standardowej Produkcji (SO). Spośród 318 gospodarstw tylko 20 posiadało rozmiar ekonomiczny większy. Z tej liczby 19 gospodarstw lokowało się w klasie średnio-duże (od 50 do 100 tys. euro SO) oraz 1 w klasie duże (od 100 do 500 tys. euro SO). Wyniki gospodarstw dużych ze względu na liczebność mniejszą niż 15 nie są publikowane. W związku z tym podano wyniki czterech klas wielkości ekonomicznej, zdefiniowanych jako bardzo małe, małe, średnio-małe i średnio-duże.

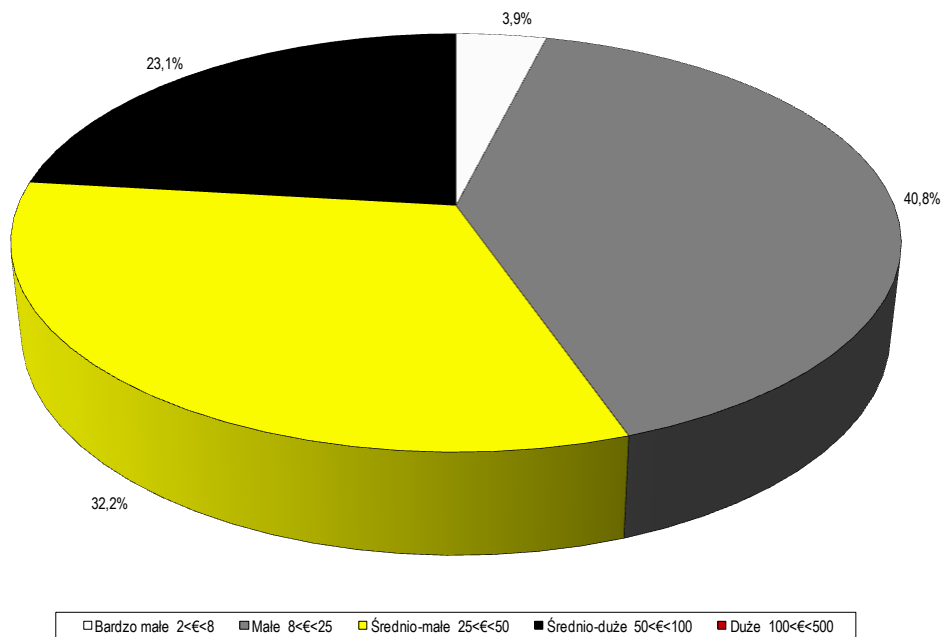
Biorąc pod uwagę zasoby ziemi rolnej użytkowane przez gospodarstwa z poszczególnych klas wielkości ekonomicznej najbardziej istotną grupą w zestawieniu były gospodarstwa małe (od 8 do 25 tys. euro SO), które zajmowały 45,3% użytków rolnych znajdujących się w użytkowaniu 318 ekologicznych gospodarstw rolnych (patrz: Wykres 2.2-1). W tej klasie wielkości ekonomicznej dominowały gospodarstwa trzech typów rolniczych (specjalizujące się w chowie zwierząt trawożernych, uprawy polowe oraz mieszane) (porównaj: Wykres 2.1-1). Znaczący był również udział gospodarstw średnio-małych, które gospodarowały na 28,9% powierzchni użytków rolnych. Tylko 7,9% ziemi było udziałem gospodarstw bardzo małych o wielkości ekonomicznej od 2 do 8 tys. euro SO.

Wykres 2.2-1 Zasoby ziemi w gospodarstwach ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej

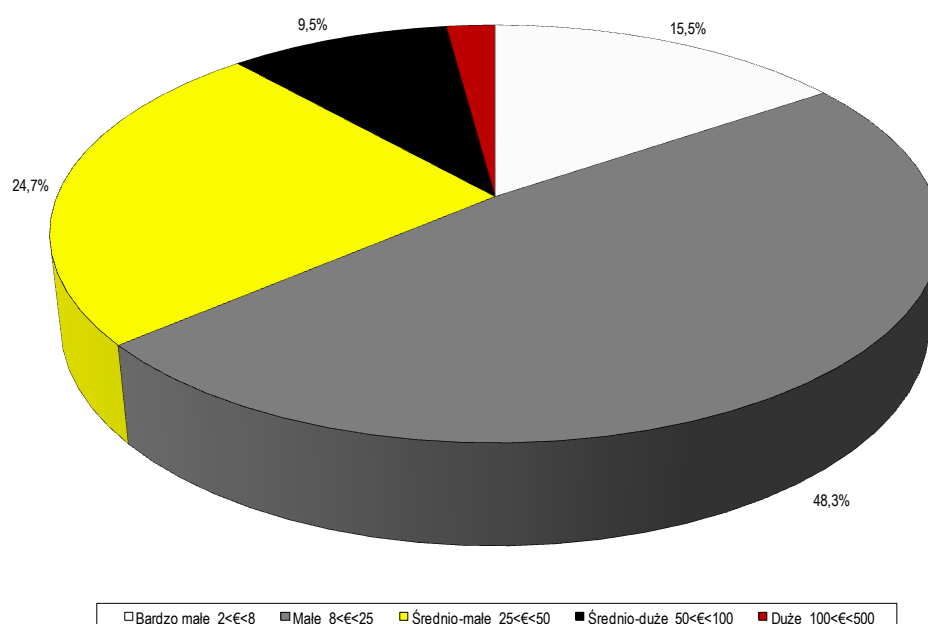

Jak wynika z danych pogłowie zwierząt skoncentrowane było w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 8 do 50 tys. euro SO, stanowiąc przy tym 73% pogłowia wszystkich gospodarstw ekologicznych (patrz: Wykres 2.2-2). W gospodarstwach reprezentujących klasę wielkości ekonomicznej od 2 do 8 tys. euro SO (małe) znajdowało się najmniej zwierząt (4% pogłowia).

Wykres 2.2-2 Pogłowie zwierząt w gospodarstwach ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej (w jednostkach przeliczeniowych LU)

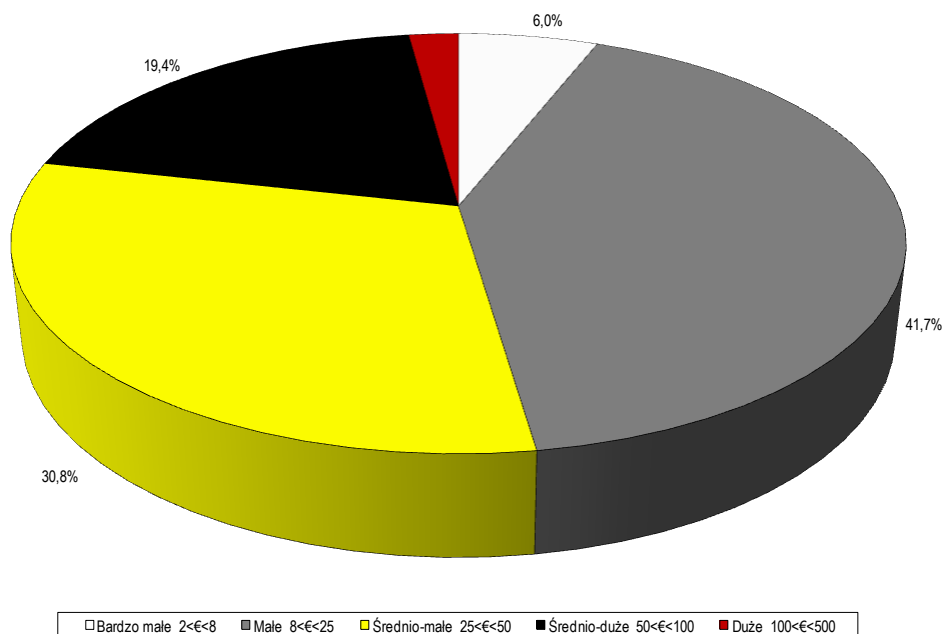
Wykres 2.2-3 Nakłady pracy w gospodarstwach ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej (w osobach przeliczeniowych AWU)

Nakłady pracy w 2018 roku skoncentrowane były w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 8 do 25 tys. euro SO. Te małe pod względem ekonomicznym gospodarstwa, najliczniej reprezentowane w Polskim FADN w 2018 roku (stanowiły 56% zbioru wszystkich gospodarstw ekologicznych) skupiły 48,3% jednostek AWU. Wysoki był również udział nakładów pracy w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 25 do 50 tys. euro SO (24,7%) (patrz: Wykres 2.2-3).

W próbie Polskiego FADN w 2018 roku na 100% Standardowej Produkcji wytworzonej przez 5 grup gospodarstw 41,7% przypadło na gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 8 do 25 tys. euro SO. Kolejne 30,8% wartości SO wytworzyły gospodarstwa średnio-małe o wielkości ekonomicznej od 25 do 50 tys. SO. Najmniejsze ekonomicznie gospodarstwa (bardzo małe) wytworzyły tylko 6% wartości SO (patrz: Wykres 2.2-4).

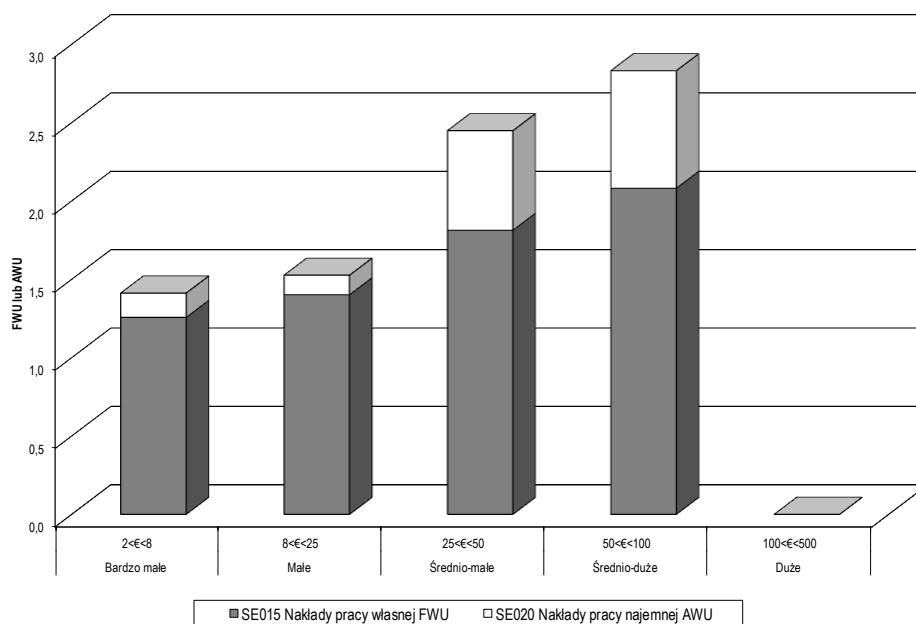
Wykres 2.2-4 Wartość Standardowej Produkcji w gospodarstwach ekologicznych Polskiego FADN według klas wielkości ekonomicznej

2.2.2. Wyniki działalności gospodarstw ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej

W gospodarstwach sklasyfikowanych według wielkości ekonomicznej poziom nakładów pracy wzrastał wraz ze wzrostem klasy ekonomicznej – od 1,4 do 2,8 AWU. Swą działalność gospodarstwa prowadziły głównie w oparciu o własną siłę roboczą. Nakłady pracy najemnej stanowiły od 8% (gospodarstwa małe) do 26% (gospodarstwa średnio-małe i średnio-duże) wielkości nakładów ogółem (patrz: Wykres 2.2-5).

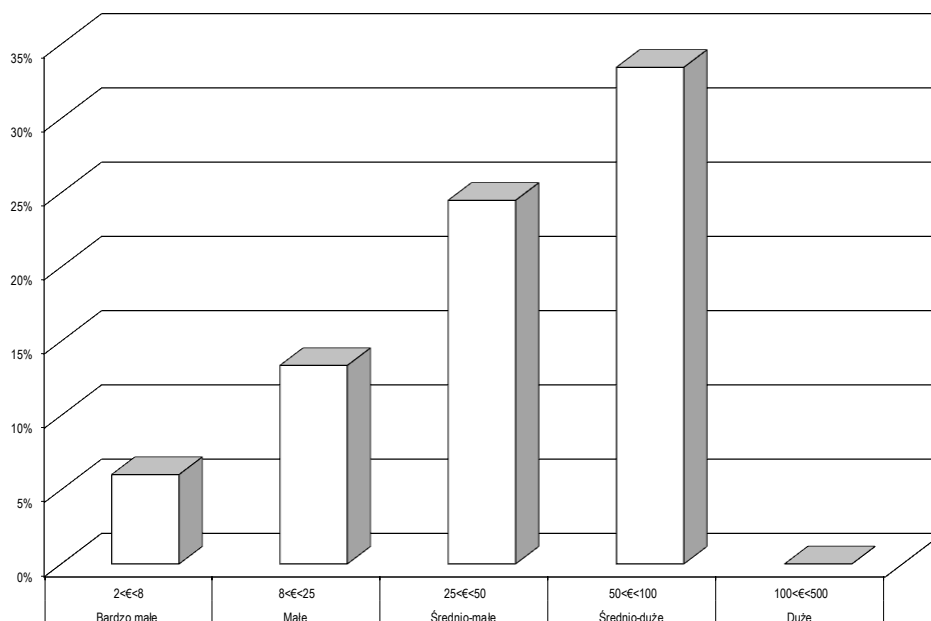
Wykres 2.2-5 Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według klas wielkości ekonomicznej

W gospodarstwach ekologicznych wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej powiększała się ich średnia powierzchnia użytków rolnych. Ta sama prawidłowość dotyczyła ziemi dodzierżawianej¹⁰. Jej udział w użytkach rolnych, zaprezentowany na Wykres 2.2-6 zmieniał się w zależności od wielkości ekonomicznej gospodarstwa z 6% w gospodarstwach bardzo małych (do 8 tys. euro SO) do 33% w grupie gospodarstw średnio-dużych (od 50 do 100 tys. euro SO). Zatem we wszystkich klasach wielkości ekonomicznej w strukturze użytków rolnych dominowały grunty własne.

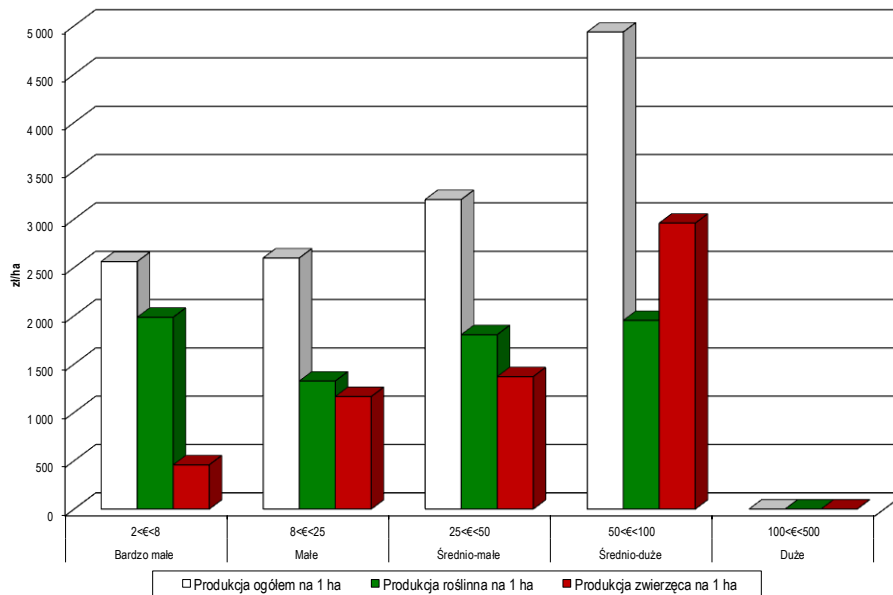
¹⁰ Patrz: przypis 1 na str. 7.

Wykres 2.2-6 **Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według klas wielkości ekonomicznej**

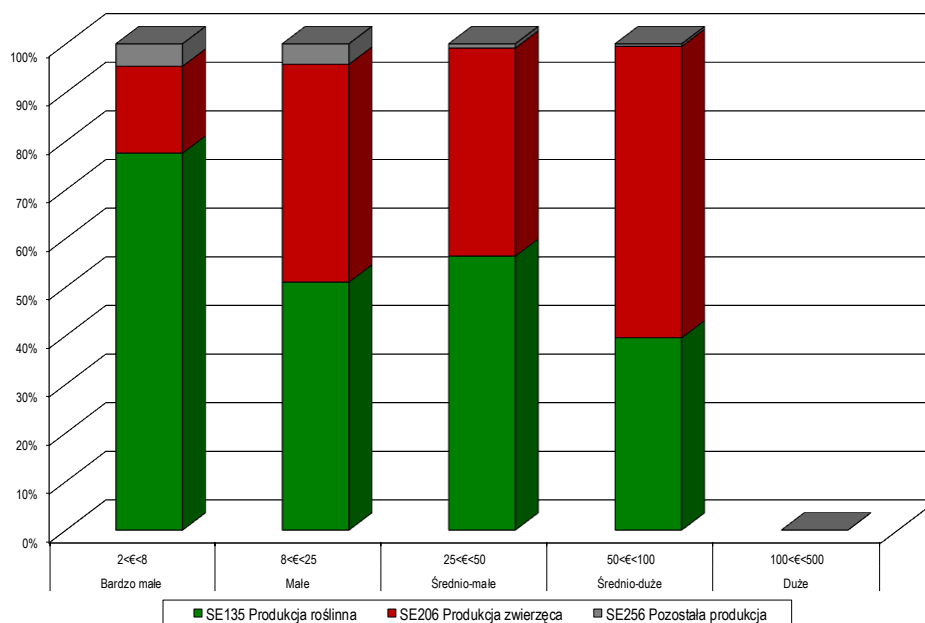
Najwyższą produktywność ziemi mierzoną wartością produkcji ogółem na 1 ha użytków rolnych uzyskały gospodarstwa średnio-duże (od 50 do 100 tys. euro SO), gdzie wyniosła ona 4 935 zł/ha (patrz: Wykres 2.2-7). Gospodarstwa te osiągnęły również najwyższą wartość produkcji zwierzęcej na 1 ha; na poziomie 2 958 zł i była ona ponad 6-krotnie wyższa od wytworzonej przez gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 2 do 8 tys. euro SO (458 zł). Z kolei najwyższą wartość produkcji roślinnej na 1 ha UR zanotowano w gospodarstwach bardzo małych (1 985 zł), a najniższą w gospodarstwach małych (1 324 zł).

Wykres 2.2-7 Produkcja w zł na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

W strukturze produkcji ogółem gospodarstw bardzo małych, małych i średnio-małych udział produkcji roślinnej był wyższy niż udział produkcji zwierzęcej (patrz: Wykres 2.2-8). Udział produkcji roślinnej w gospodarstwach najślabszych ekonomicznie (bardzo małych) wyniósł 78%, a w pozostałych grupach gospodarstw wahał się od 40 do 56%. Natomiast udział produkcji zwierzęcej w produkcji ogółem wynosił od 18% (gospodarstwa bardzo małe) do 60% (gospodarstwa średnio-duże). Produkcja pozostała stanowiła maksymalnie 4,6% wartości produkcji ogółem w gospodarstwach bardzo małych.

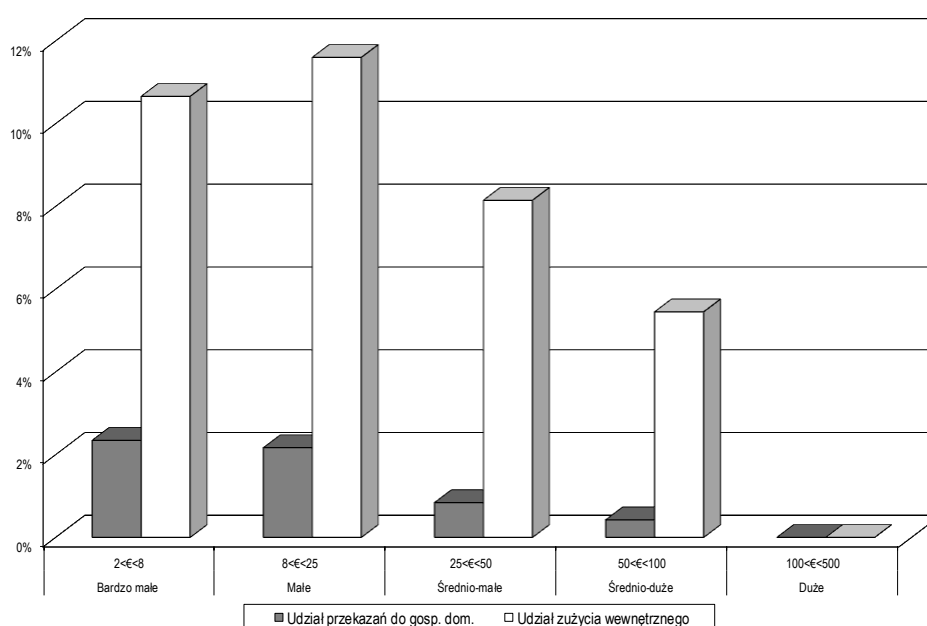
Wykres 2.2-8 Struktura produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej

Wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej malał udział wartości przekazania produktów i usług do gospodarstwa domowego w strukturze produkcji (patrz: Wykres 2.2-9). Najwięcej (2,4%) produkcji zużywano na potrzeby prywatne w gospodarstwach bardzo małych.

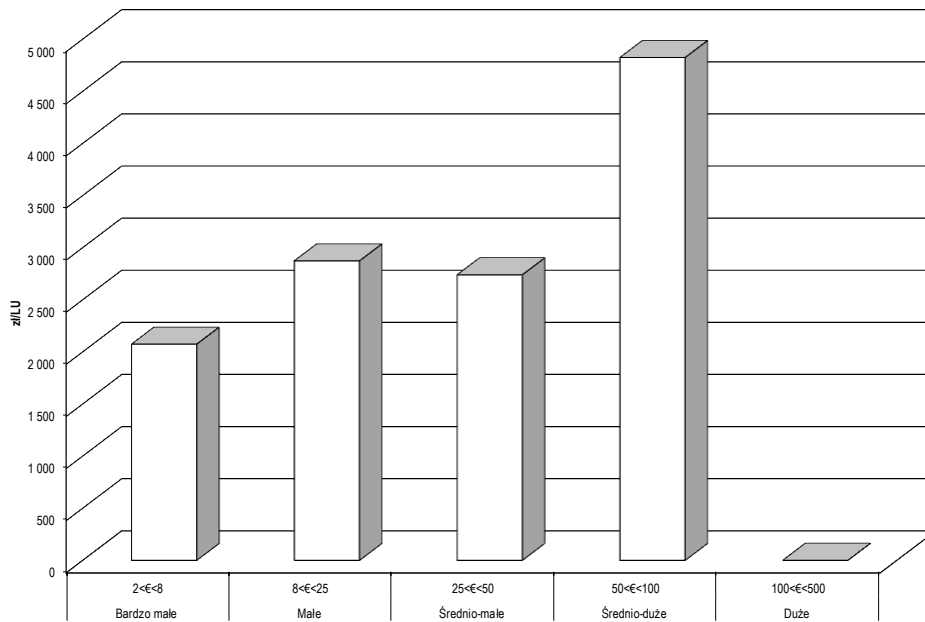
Na potrzeby działalności operacyjnej (zużycie wewnętrzne) w największym stopniu zużywano produkty własne (nasiona, pasze) w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 8 do 25 tys. euro SO, w których w obrocie wewnętrznym wykorzystano 12% wytworzonej produkcji. W pozostałych gospodarstwach udział zużycia produktów własnych w produkcji ogółem wyniósł od 5% (gospodarstwa średnio-duże) do 11% (gospodarstwa bardzo małe).

Wykres 2.2-9 **Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej**

Średnia wartość produkcji zwierzęcej na jednostkę przeliczeniową zwierząt (LU), podobnie jak w przypadku produkcji ogółem na 1 ha, była najwyższa w gospodarstwach średnio-dużych (od 50 do 100 tys. euro SO) i wyniosła 4 824 zł/LU (patrz: Wykres 2.2-10). Najniższą produktywność zwierząt zanotowano w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 2 do 8 tys. euro SO (2 074 zł/LU).

Wykres 2.2-10 Produkcja zwierzęca w zł na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej

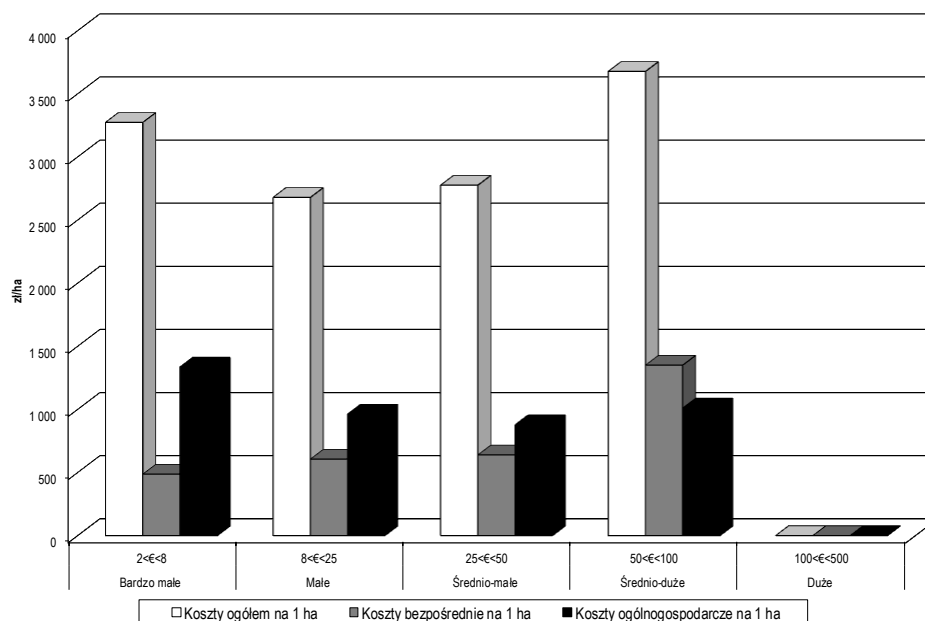

Intensywność produkcji określana na podstawie poniesionych kosztów ogółem na 1 ha użytków rolnych wahała się od 2 679 zł/ha w gospodarstwach małych do 3 677 zł/ha w gospodarstwach średnio-dużych (patrz: Wykres 2.2-11).

Najwyższe koszty bezpośrednie na 1 ha UR poniesiono w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 50 do 100 tys. euro SO i wyniosły one 1 350 zł/ha, natomiast najniższą wartość wspomnianych kosztów zaobserwowano w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 2 do 8 tys. euro SO i wyniosły 487 zł/ha.

W przypadku analizowanego zbioru gospodarstw poziom kosztów ogólnogospodarczych, zmniejszał się wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej, z wyjątkiem gospodarstw średnio-dużych, gdzie koszty ogólnogospodarcze na 1 ha UR były wyższe niż w gospodarstwach małych i średnio-małych.

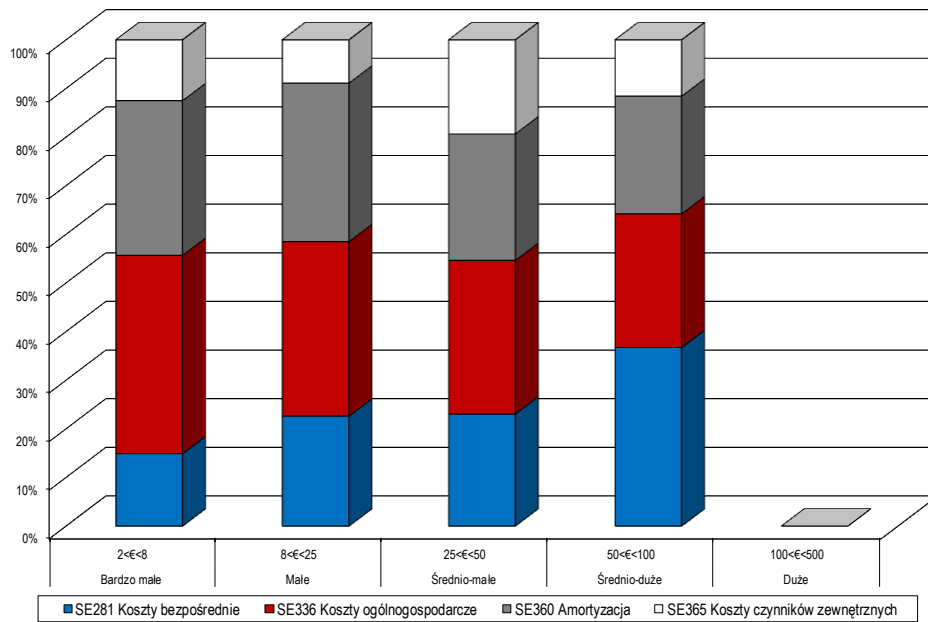
Wykres 2.2-11 Koszty produkcji w zł na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

Udział kosztów bezpośrednich w kosztach ogółem gospodarstw zwiększał się wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej (z 15 do 37%) (patrz: Wykres 2.2-12). Z kolei udział kosztów ogólnogospodarczych był najwyższy w gospodarstwach bardzo małych (41%) i obniżał się, osiągając poziom 28% w gospodarstwach średnio-dużych. Wysoki udział tych kosztów może wynikać z faktu, że wiele zabiegów w rolnictwie ekologicznym trzeba wykonywać mechanicznie, zamiast za pomocą środków chemicznych, np. odchwaszczanie.

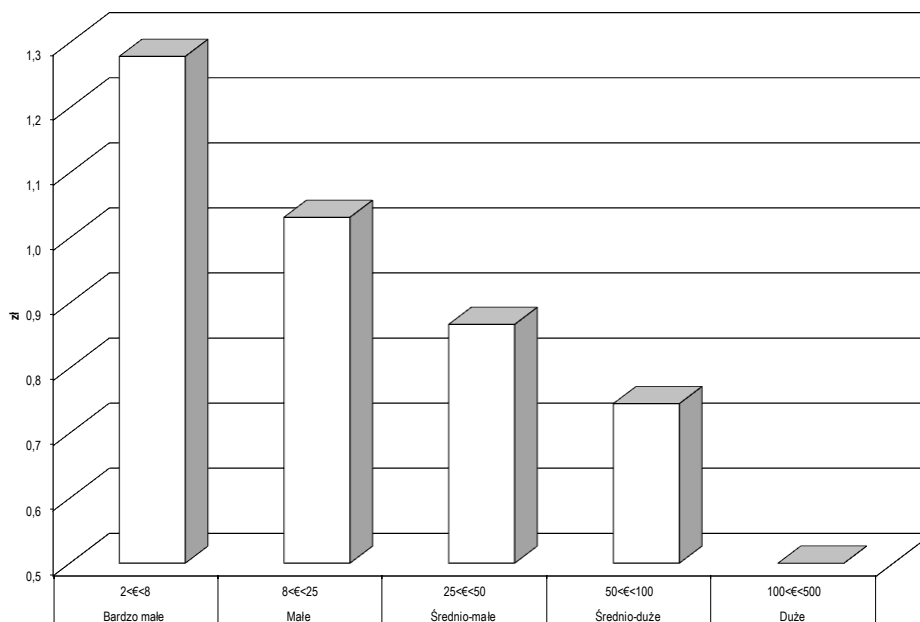
W przypadku amortyzacji zaobserwowano, że wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej, jej udział w kosztach ogółem się obniżał. Natomiast udział kosztów czynników zewnętrznych był najwyższy w gospodarstwach średnio-małych (19%), a najniższy w gospodarstwach małych (9%).

Wykres 2.2-12 Struktura kosztów ogółem według klas wielkości ekonomicznej

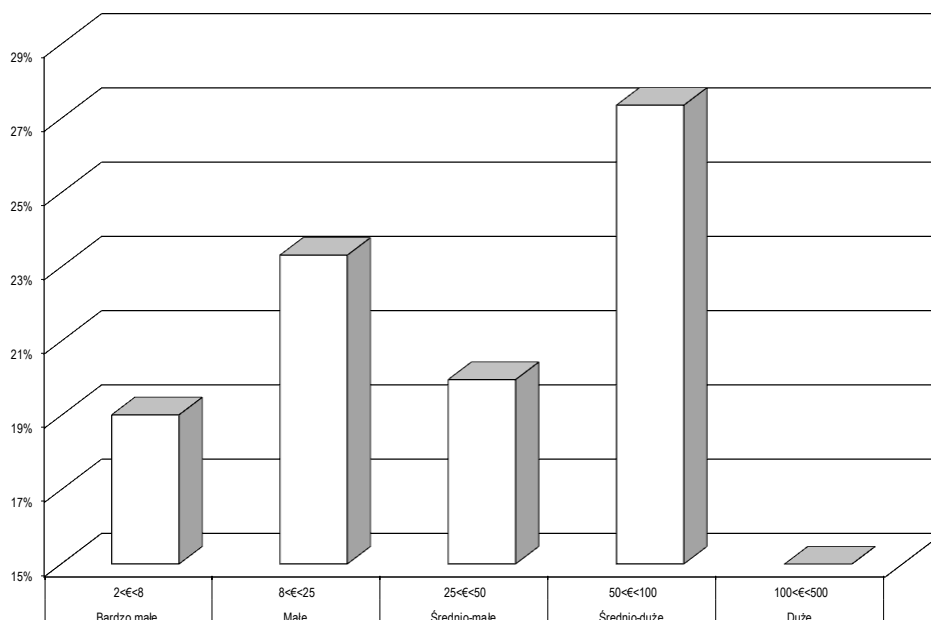
Efektywność produkcji mierzona stosunkiem kosztów ogółem do wytworzonej produkcji ogółem była najniższa w gospodarstwach bardzo małych, w których na wytworzenie 1 zł wartości produkcji poniesiono 1,28 zł kosztów (patrz: Wykres 2.2-13). Spośród badanych grup najbardziej efektywne okazały się gospodarstwa średnio-duże, w których koszt wytworzenia 1 zł produkcji wyniósł 0,75 zł.

Wykres 2.2-13 Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej

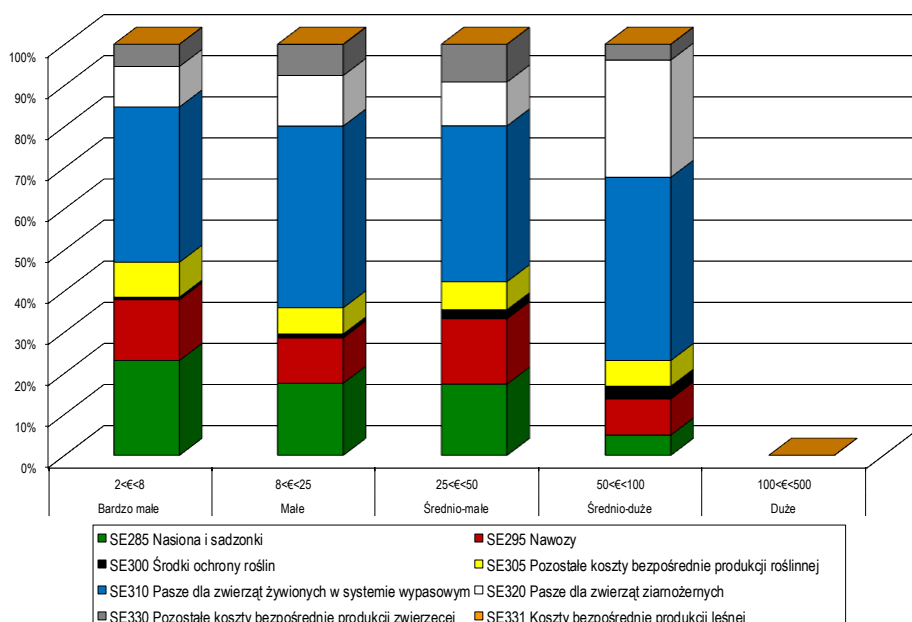

Relacja kosztów bezpośrednich do wartości produkcji ogółem kształtowała się od 19% w gospodarstwach bardzo małych (od 2 do 8 tys. euro SO) do 27% w klasie gospodarstw średnio-dużych (od 50 do 100 tys. euro SO) (patrz: Wykres 2.2-14).

Wykres 2.2-14 Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej

Wykres 2.2-15 Struktura kosztów bezpośrednich według klas wielkości ekonomicznej

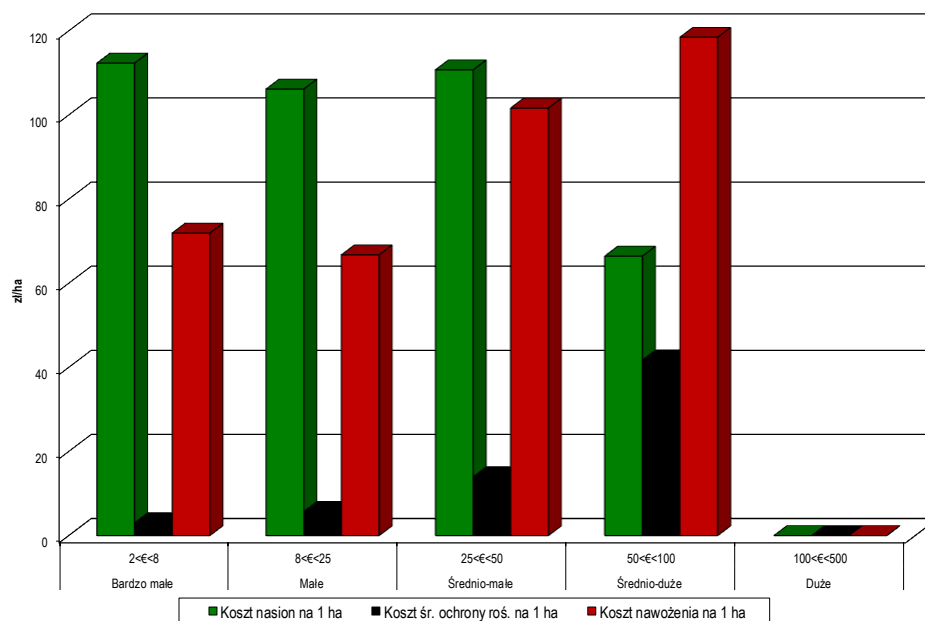

Podstawowym składnikiem kosztów bezpośrednich wszystkich klas wielkości ekonomicznej był koszt pasz dla zwierząt chowanych w gospodarstwie (patrz: Wykres 2.2-15). Łącznie dla zwierząt trawożernych i ziarnożernych wynosił on od 48 (gospodarstwa bardzo małe) do 73%

(gospodarstwa średnio-dużych). Najwyższy udział kosztu nasion i sadzonek (23%) wystąpił w gospodarstwach najstarszych ekonomicznie. W pozostałych klasach wielkości ekonomicznej wahał się od 5 do 18%. Udział kosztu środków ochrony roślin wzrastał wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej, stanowiąc 3% kosztów bezpośrednich w gospodarstwach średnio-dużych. Natomiast w przypadku kosztów nawożenia najwyższy udział zanotowano w gospodarstwach średnio-małych (od 25 do 50 tys. euro SO).

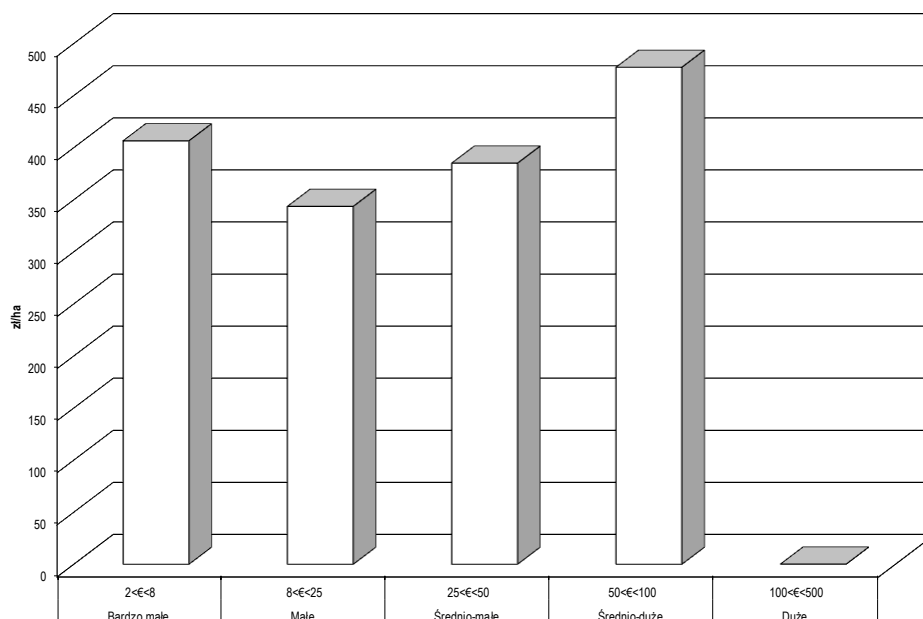
Koszty środków ochrony roślin w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych związane były z wielkością ekonomiczną gospodarstw (patrz: Wykres 2.2-16). W gospodarstwach największych ekonomicznie, koszty środków ochrony roślin były prawie 14-krotnie wyższe niż w gospodarstwach bardzo małych. W gospodarstwach tych wystąpił również najwyższy koszt nawożenia (118 zł/ha). Najwyższe koszty nasion i sadzonek na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych poniosły w 2018 r. gospodarstwa bardzo małe oraz średnio-małe (odpowiednio 112 i 111 zł/ha UR).

Wykres 2.2-16 Koszty nawożenia, środków ochrony roślin i nasion na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

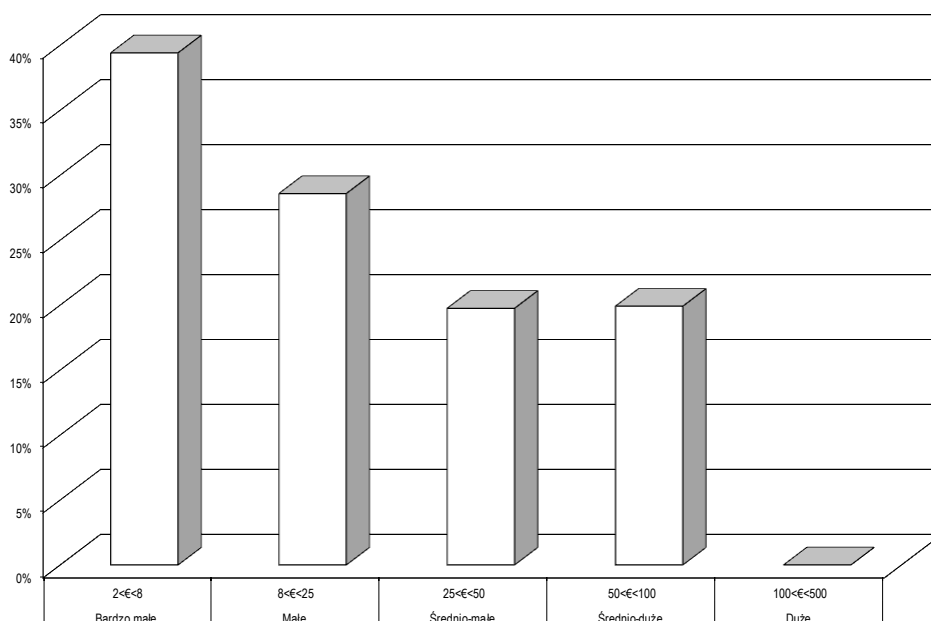
Z wielkością ekonomiczną bardzo wyraźnie związane były koszty energii i paliw ponoszone na 1 ha użytków rolnych (patrz: Wykres 2.2-17). W gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 8 do 100 tys. euro SO zaobserwowano wzrost kosztów wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstw. Poziom tych kosztów kształtował się w przedziale od 344 do 477 zł/ha.

Wykres 2.2-17 Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto wykazywał tendencję malejącą wraz ze wzrostem klasy wielkości ekonomicznej gospodarstwa. W grupie gospodarstw bardzo małych zanotowano najwyższy udział amortyzacji w wartości dodanej brutto i wyniósł on 39%, a następnie zmalał do 20% w gospodarstwach średnio-małych i średnio-dużych (patrz: Wykres 2.2-18).

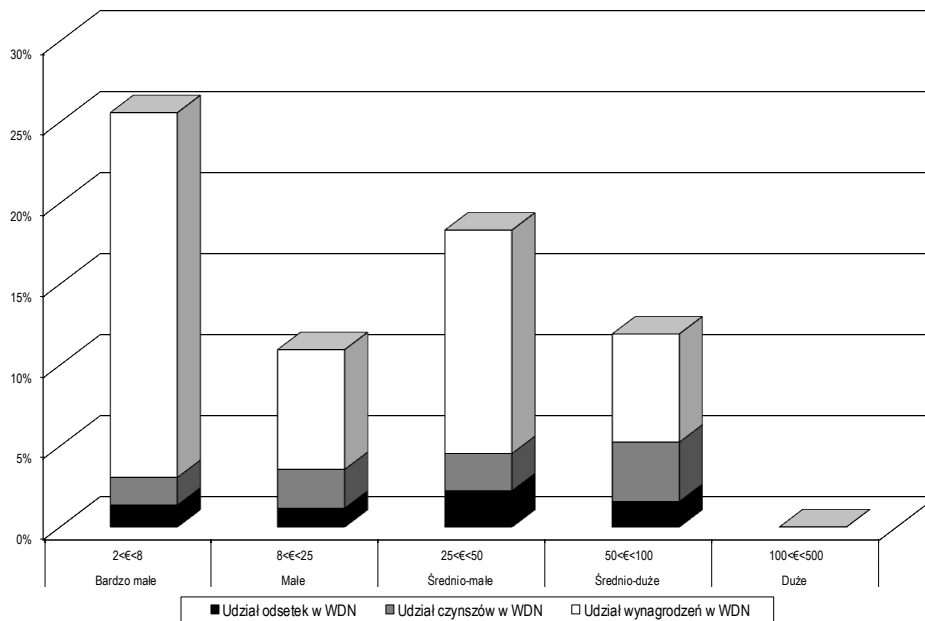
Wykres 2.2-18 Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według klas wielkości ekonomicznej

Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto informuje jaka jej część potrzebna była na pokrycie tego rodzaju kosztów¹¹.

W przypadku analizowanych gospodarstw ekologicznych najwyższy udział zaangażowania obcych czynników wytwórczych (pracy, ziemi i kapitału) w działalności gospodarstw w stosunku do wartości dodanej netto wystąpił w gospodarstwach bardzo małych (26%); w pozostałych klasach wielkości ekonomicznej koszt ten wahał się od 11 do 18% (patrz: Wykres 2.2-19).

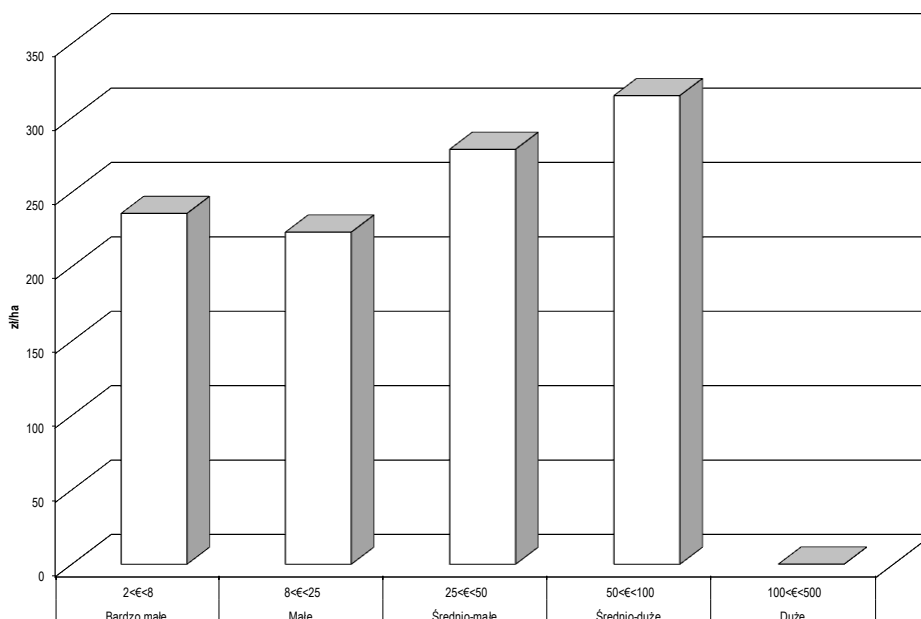
Wykres 2.2-19 Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej

Kosztochłonność produkcji roślinnej w zależności od wielkości ekonomicznej gospodarstw charakteryzują koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha użytków rolnych. Wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej kosztochłonność produkcji roślinnej rośnie, wyjątek stanowiły gospodarstwa małe. W gospodarstwach małych koszty produkcji roślinnej na 1 ha wyniosły 223 zł, a w gospodarstwach średnio-dużych 315 zł (patrz: Wykres 2.2-20).

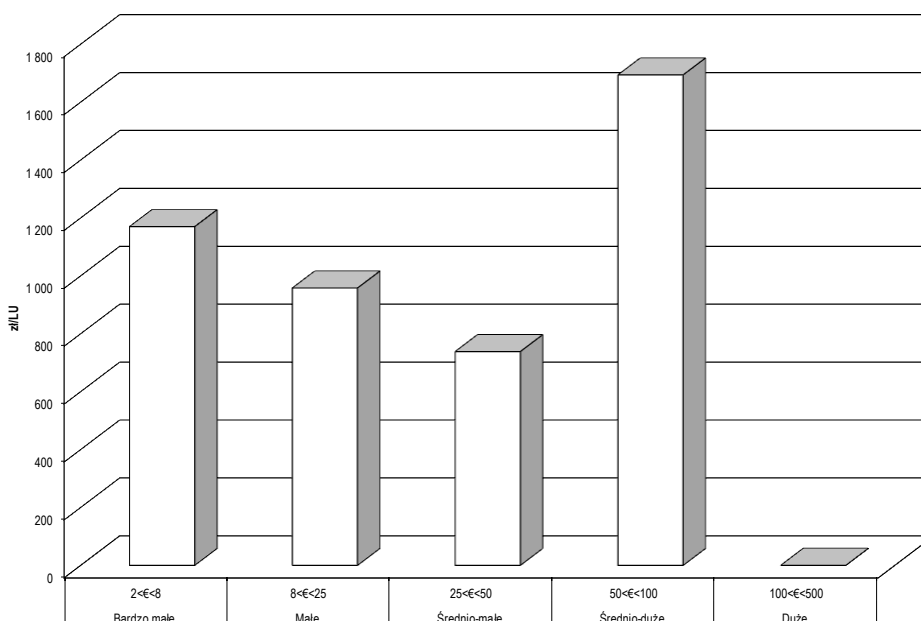
¹¹ Koszty czynników zewnętrznych obejmują: wynagrodzenia, czynsze i odsetki.

Wykres 2.2-20 Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według klas wielkości ekonomicznej

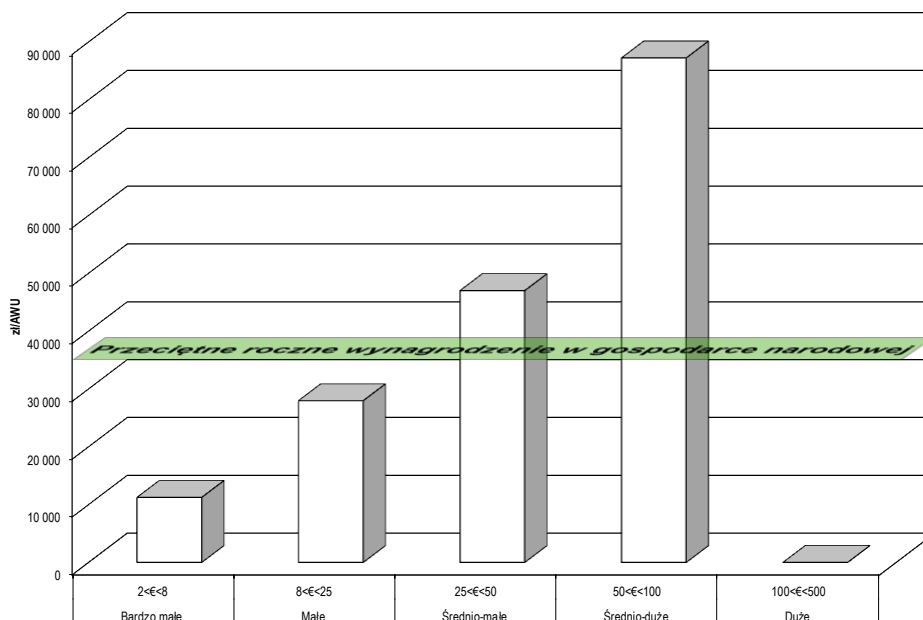
Podobnie jak w przypadku kosztów bezpośrednich produkcji roślinnej na 1 ha UR najwyższe koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU, poniesiono w gospodarstwach średnio-dużych (1 694 zł/LU). W gospodarstwach średnio-małych były one niższe o 956 zł i jednocześnie najniższe spośród czterech opisywanych klas wielkości ekonomicznej (patrz: Wykres 2.2-21).

Wykres 2.2-21 Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej

W wartości dodanej netto wypracowanej w gospodarstwach osób fizycznych na osobę pełnozatrudnioną (AWU) występowały zasadnicze różnice w poszczególnych grupach gospodarstw. Granicą było w tym przypadku 25 tys. euro SO. Gospodarstwa o wielkości ekonomicznej przekraczającej ten próg uzyskały średnią wartość dodaną netto na osobę pełnozatrudnioną przewyższającą przeciętne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej które wynosiło 37 156 zł¹², podczas gdy gospodarstwa w klasach wielkości ekonomicznej poniżej 25 tys. euro SO osiągnęły zdecydowanie gorsze wyniki. W gospodarstwach średnio-dużych osiągnięto na osobę pełnozatrudnioną 87 228 zł wartości dodanej netto, to jest prawie 8-krotnie więcej niż w gospodarstwach bardzo małych (patrz: Wykres 2.2-22).

Wykres 2.2-22 Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej

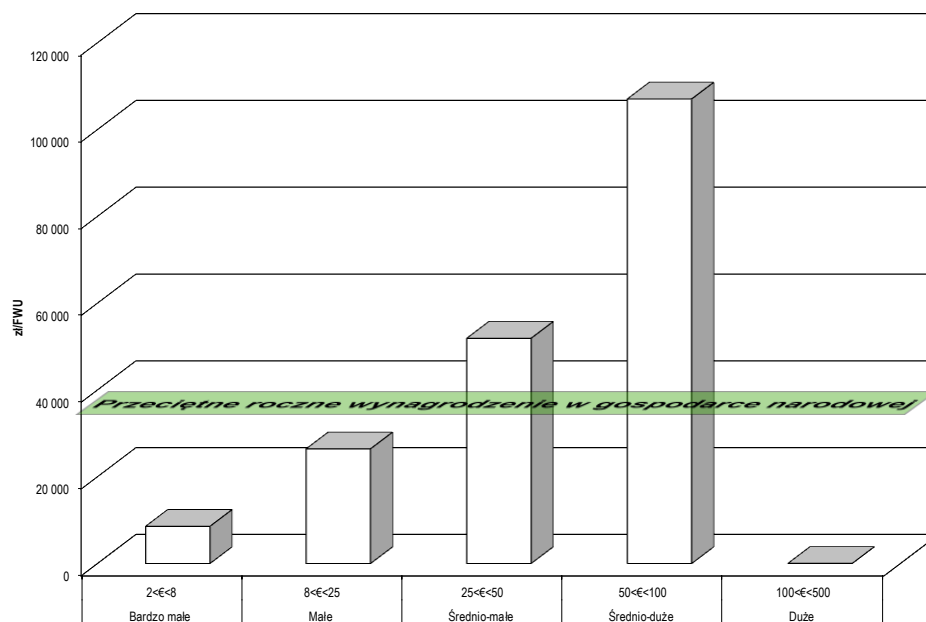
Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego (DzRGR) stanowi opłatę za pracę członków rodziny rolnika oraz za zaangażowany kapitał własny (finansujący ziemię i pozostałe składniki majątkowe gospodarstwa).

Podobnie jak w przypadku produkcji, wielkość ekonomiczna gospodarstw wyznacza ich zdolność do tworzenia dochodów. Wraz z jej wzrostem zwiększał się poziom realizowanego dochodu. Dochód na poziomie powyżej przeciętnego rocznego wynagrodzenia netto osiągnęły gospodarstwa w grupach powyżej 25 tys. euro SO. W grupie gospodarstw średnio-dużych (od 50 do 100 tys. euro SO), dochód był prawie 3-krotnie większy niż przeciętne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej. Z kolei gospodarstwa bardzo małe zrealizowały dochód wynoszący 23% średniego wynagrodzenia netto. Z rozkładu gospodarstw

¹² Patrz: przypis 8, na str. 24.

według wielkości ekonomicznej wynika, że 76% gospodarstw posiadających certyfikat zgodności z zasadami produkcji ekologicznej stanowiły gospodarstwa poniżej 25 tys. euro SO, które zrealizowały dochód na poziomie niższym niż średnie wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej (patrz: Wykres 2.2-23 oraz porównaj Wykres 2.1-1).

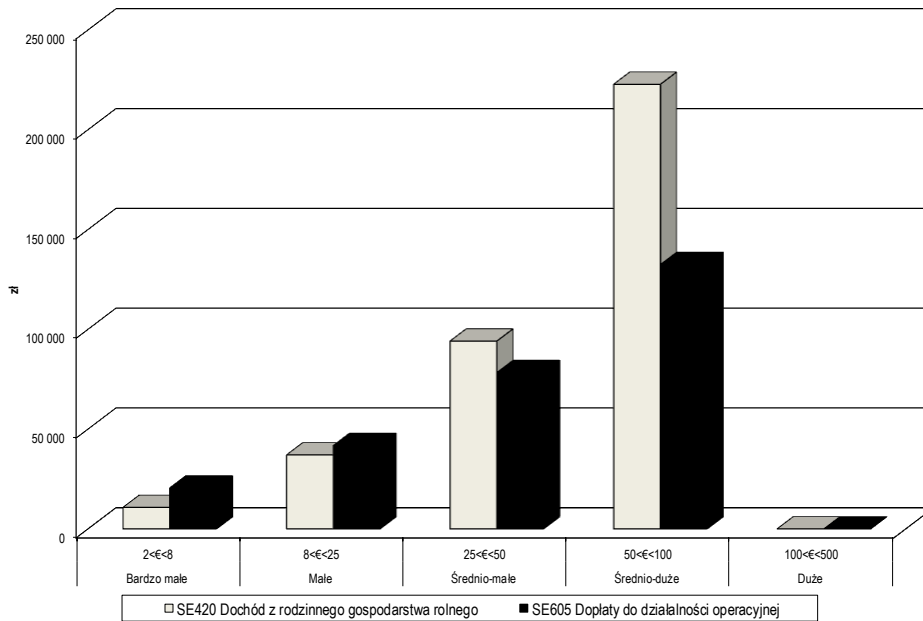
Wykres 2.2-23 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej

W dochodzie gospodarstw ekologicznych znajdujących się w bazie Polskiego FADN istotny udział miały dopłaty, rekompensujące rolnikom utraconą wartość dodaną w wyniku prowadzenia produkcji metodami ekologicznymi.

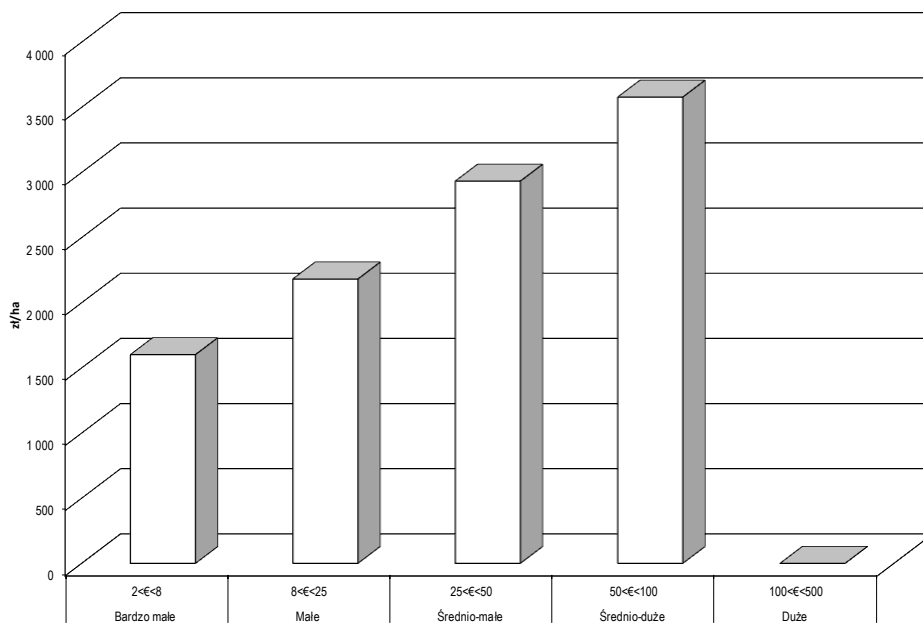
W przeliczeniu na gospodarstwo zarówno dopłaty do działalności operacyjnej jak i dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego rosły wraz ze zwiększaniem się wielkości ekonomicznej gospodarstwa. Najwyższa relacja dopłat do działalności operacyjnej do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego (191%) występowała w gospodarstwach bardzo małych (od 2 do 8 tys. euro SO). Wartość tej relacji zmniejszała się wraz ze wzrostem klasy wielkości ekonomicznej osiągając poziom 59% w przypadku gospodarstw średnio-dużych (od 50 do 100 tys. euro SO) (patrz: Wykres 2.2-24).

Wykres 2.2-24 Dopłaty do działalności operacyjnej oraz dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas wielkości ekonomicznej

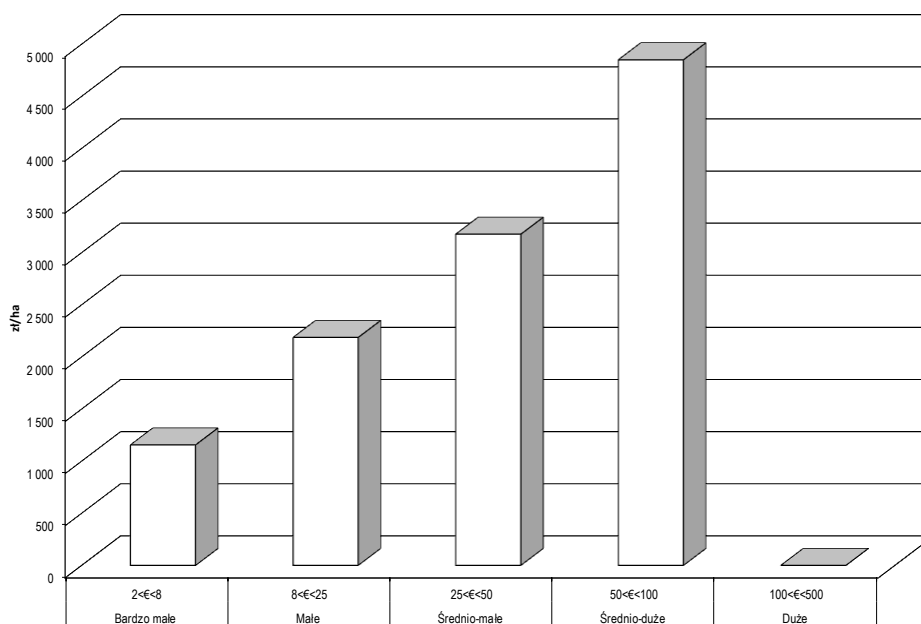
Wartość dodana netto przypadająca na 1 hektar użytków rolnych pozwala określić efektywność gospodarowania w danej grupie gospodarstw. W 2018 roku w analizowanych gospodarstwach wspomniana relacja wahała się od 1 601 zł (gospodarstwa bardzo małe) do 3 578 zł (średnio-duże) (patrz: Wykres 2.2-25).

Wykres 2.2-25 Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

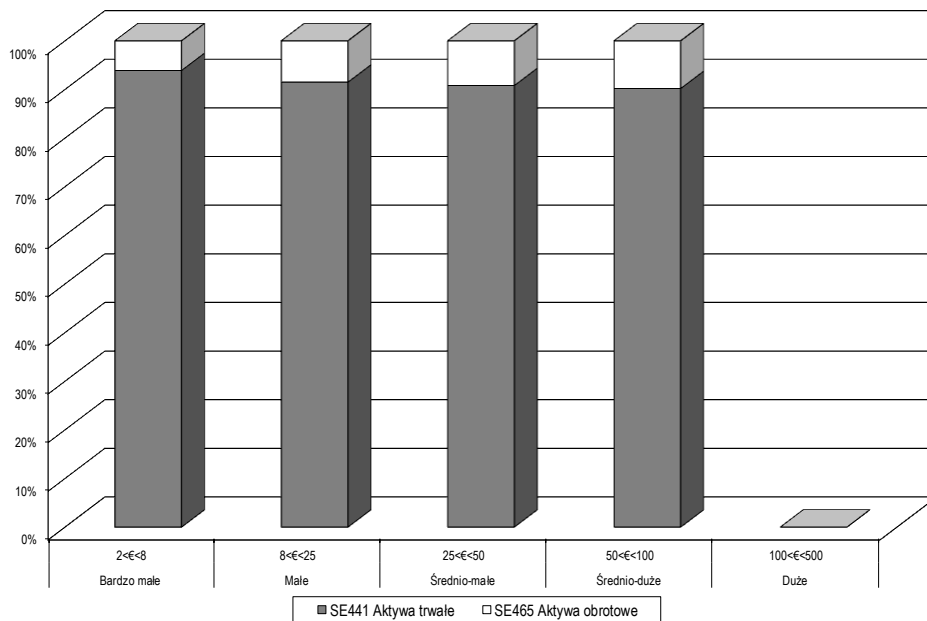
W przypadku dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego przypadającego na 1 hektar własnych użytków rolnych jego poziom rósł w miarę wzrostu wielkości ekonomicznej. Najlepszy wynik pod tym względem osiągnęły gospodarstwa średnio-duże (od 50 do 100 tys. euro SO), w których dochód wyniósł 4 850 zł/ha (patrz: Wykres 2.2-26).

Wykres 2.2-26 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

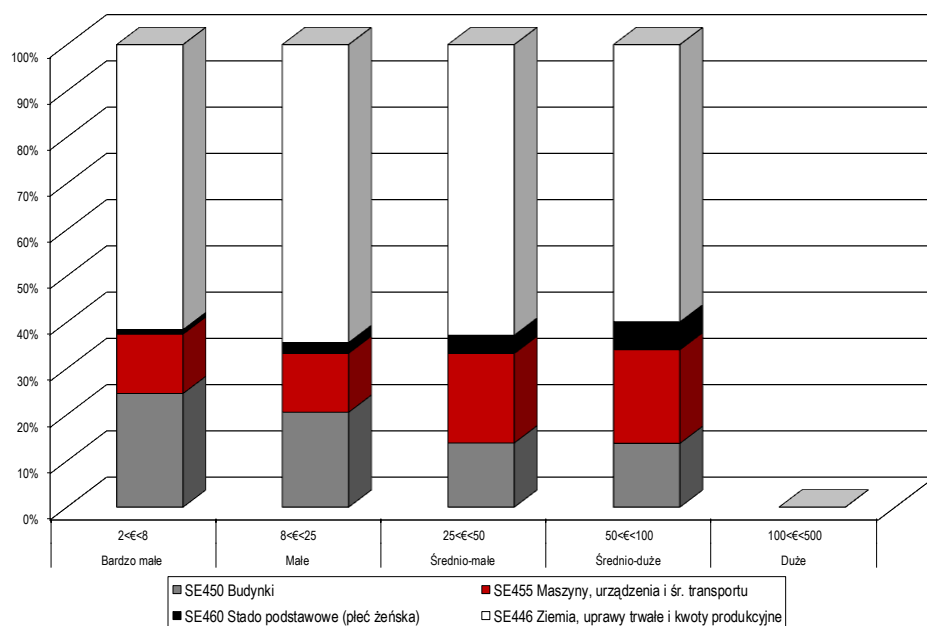
Z danych rachunkowych w 2018 r. wynika, że gospodarstwa ekologiczne we wszystkich klasach wielkości ekonomicznej miały zbliżony udział aktywów trwałych w strukturze aktywów ogółem (patrz: Wykres 2.2-27). Zaobserwowano, że udział aktywów trwałych nieznacznie malał wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej, z 94% (gospodarstwa bardzo małe) do 90% (gospodarstwa średnio-duże).

Wykres 2.2-27 Struktura aktywów według klas wielkości ekonomicznej

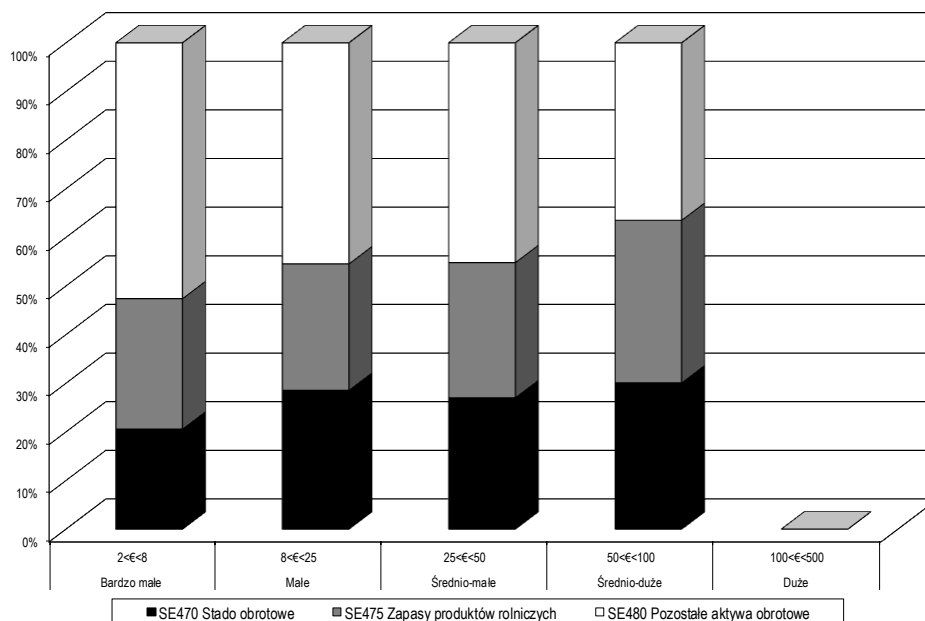
W strukturze aktywów trwałych dominowała ziemia, uprawy trwałe i kwoty produkcyjne (patrz: Wykres 2.2-28). Średnio stanowiły one 62% wartości wszystkich aktywów trwałych. Udział budynków systematycznie malał wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstw. Najwyższym ich udziałem charakteryzowały się gospodarstwa bardzo małe (25%), a najniższym średnio-małe i średnio-duże (po 14%). Odwrotną tendencję można zauważyć w przypadku maszyn, urządzeń i środków transportu. Najniższy udział w aktywach trwałych miało stado podstawowe zwierząt, które w żadnej grupie gospodarstw nie przekroczyło 6%.

Wykres 2.2-28 Struktura aktywów trwałych według klas wielkości ekonomicznej

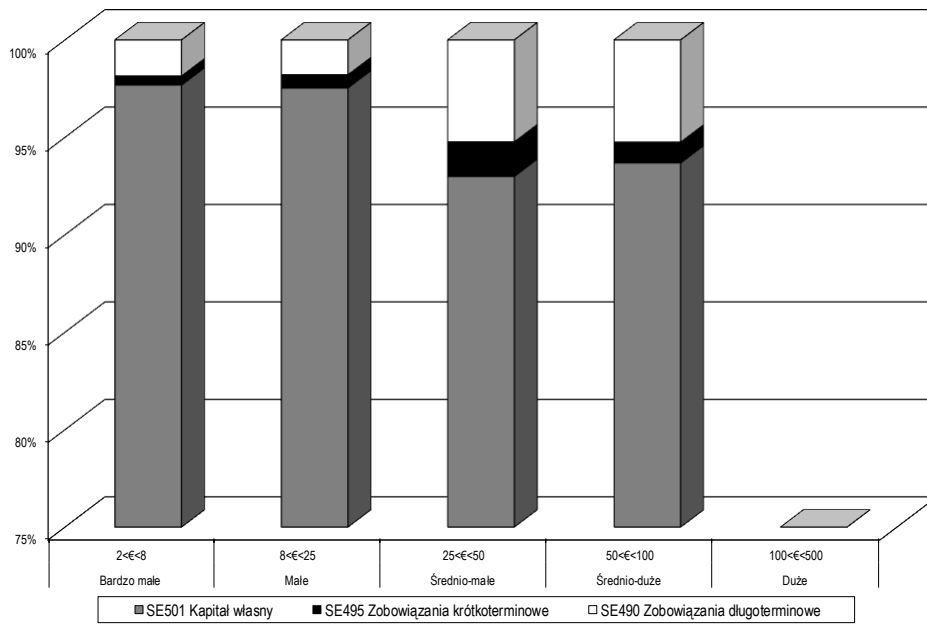
W strukturze aktywów obrotowych najwyższy udział (45 -53%) miały pozostałe aktywa obrotowe, za wyjątkiem gospodarstw średnio-dużych, w których wszystkie trzy składniki aktywów obrotowych były na zbliżonym poziomie (patrz: Wykres 2.2-29). Najwyższy udział zapasów produktów rolniczych posiadały gospodarstwa największe pod względem wielkości ekonomicznej (33%), a najniższy gospodarstwa małe (26%). Stado obrotowe w poszczególnych klasach wielkości ekonomicznej stanowiło od 21% (gospodarstwa bardzo małe) do 30% (gospodarstwa średnio-duże) wartości aktywów obrotowych.

Wykres 2.2-29 Struktura aktywów obrotowych według klas wielkości ekonomicznej

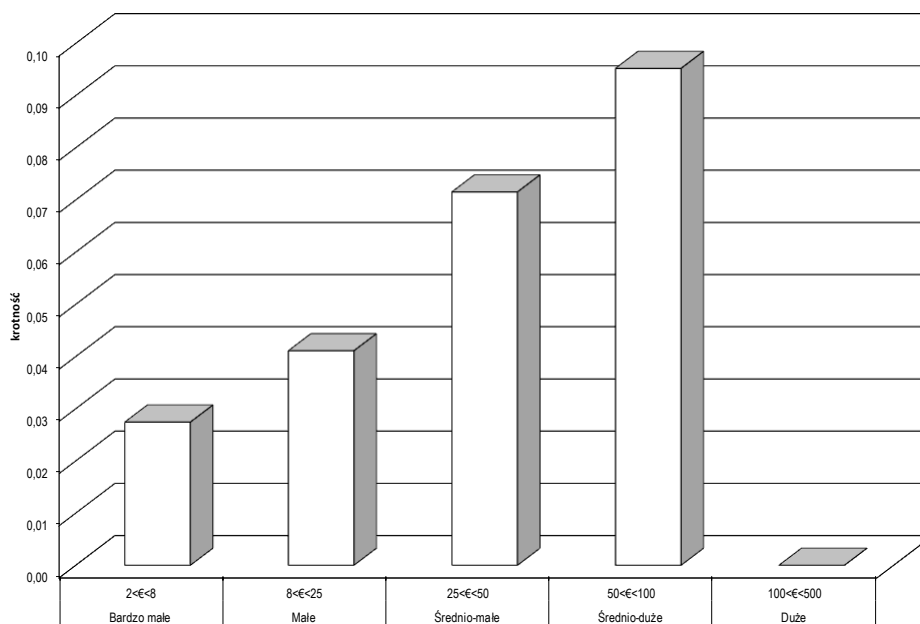
Związek z wielkością ekonomiczną gospodarstw wykazywała również struktura pasywów (patrz: Wykres 2.2-30). Im większe były gospodarstwa pod względem ekonomicznym, tym wyższy był udział kapitałów obcych w finansowaniu majątku, z wyjątkiem gospodarstw średnio-dużych, w których całkowite zadłużenie było niższe niż w gospodarstwach średnio-małych. Zadłużenie gospodarstw wahało się od 2,3% w gospodarstwach bardzo małych do 7% w gospodarstwach średnio-małych. Udział zadłużenia długoterminowego wahał się od 72 do 83%.

Wykres 2.2-30 Struktura pasywów według klas wielkości ekonomicznej

Zwrot ze środków ulokowanych w majątku gospodarstwa, mierzony wartością przepływów pieniężnych (2) w stosunku do aktywów ogółem wykazywał tendencję wzrostową (patrz: Wykres 2.2-31). W ostatniej grupie gospodarstw (średnio-dużych) zwrot ten był najwyższy, co oznacza, że jednostki te charakteryzowały się najwyższą efektywnością środków ulokowanych w składnikach majątku gospodarstwa.

Wykres 2.2-31 Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według klas wielkości ekonomicznej

Wnioski

1. W 2018 roku w próbie Polskiego FADN było 318 certyfikowanych gospodarstw ekologicznych prowadzących produkcję w 100% w systemie ekologicznym. Średnia wielkość ekonomiczna gospodarstw poszczególnych typów rolniczych była dość niska i za wyjątkiem typu krowy mleczne zaklasyfikowały się one do grupy małych. Gospodarstwa z krowami mlecznymi o średniej wartości wielkości ekonomicznej wynoszącej 32 tys. euro SO należały do grupy średnio-małe. Spośród 318 gospodarstw tylko 20 posiadało rozmiar ekonomiczny większy od 50 tys. euro SO. Z tej liczby 19 gospodarstw lokowało się w klasie średnio-duże (od 50 do 100 tys. euro SO) oraz 1 w klasie duże (od 100 do 500 tys. euro SO).
2. Pod względem specjalizacji produkcji liczebność gospodarstw była dość zróżnicowana. Najwięcej było gospodarstw zajmujących się uprawami polowymi (101) i prowadzących chów zwierząt trawożernych (84). Produkcję mieszaną realizowały 62 podmioty. Tylko w 45 gospodarstwach specjalizowano się w chowie krów mlecznych i w 23 zajmowano się uprawami trwałymi.
3. W roku 2018 w gospodarstwach z mieszaną produkcją i zwierzętami trawożernymi poniesiono straty w procesie produkcji. Koszt wytworzenia 1 zł produkcji wynosił odpowiednio 1,08 zł i 1,26 zł. Najbardziej efektywne były gospodarstwa w typie krowy mleczne, w którym na 1 zł kosztów przypadło 1,45 zł produkcji. W typie uprawy polowe i trwałe przy zaangażowaniu 1 zł kosztów ogółem wytworzona produkcja wyniosła odpowiednio 1,14 zł i 1,39 zł. Z kolei pod względem klas wielkości ekonomicznej najniższą efektywność gospodarowania zaobserwowano w gospodarstwach bardzo małych, natomiast najbardziej efektywne były gospodarstwa średnio-duże.
4. Gospodarstwa ekologiczne Polskiego FADN charakteryzuje na ogół niska intensywność produkcji. Około 3 100 zł wynosiły koszty ogółem poniesione na 1 ha UR w przypadku podmiotów z uprawami polowymi i z chowem krów mlecznych, zbliżone też były koszty w typie mieszanym (2 900 zł/ha). W typie uprawy trwałe koszty ogółem na 1 ha UR wynosiły prawie 8 000 zł, co było kwotą prawie 4-krotnie wyższą niż w przypadku chowu zwierząt trawożernych. W grupowaniu według klas wielkości ekonomicznej najwyższe koszty ogółem na 1 ha UR były w gospodarstwach od 50 do 100 tys. euro SO i wynosiły 3 677 zł, a najniższe w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 8 do 25 tys. euro SO i osiągnęły poziom 2 679 zł.
5. Niska intensywność produkcji spowodowana była w dużym stopniu niskimi kosztami bezpośrednimi. Ich udział w kosztach ogółem wynosił od 17 do 37% w gospodarstwach pogrupowanych według typów rolniczych i 15-37% w grupach sklasyfikowanych według wielkości ekonomicznej. Bardzo nisko kształtował się poziom kosztów nawożenia i środków

ochrony roślin na 1 ha UR – maksymalnie na nawozy wydatkowano 791 zł, a na ochronę 203 zł w uprawach trwałych. W podziale na klasy wielkości ekonomicznej najwyższe koszty nawożenia i środków ochrony roślin poniosły gospodarstwa średnio-duże; odpowiednio 118 zł i 42 zł.

6. Produktywność ziemi jest odzwierciedleniem intensywności produkcji. W gospodarstwach z uprawami trwałymi była na poziomie 11 087 zł/ha UR; w pozostałych typach rolniczych wahała się od 1 650 zł (zwierzęta trawożerne) do 4 500 zł (krowy mleczne). W grupach wydzielonych na podstawie wielkości ekonomicznej najwyższa produkcja na 1 ha UR (4 935 zł) była w gospodarstwach średnio-dużych, a najniższa (2 560 zł) w gospodarstwach bardzo małych.
7. Udział dopłat w DzRGR był zróżnicowany. W gospodarstwach z mieszanym systemem produkcji i prowadzących chów zwierząt trawożernych przewyższały one poziom DzRGR, rekompensując częściowo poniesione koszty produkcji. W pozostałych trzech typach rolniczych w 2018 roku dopłaty stanowiły od 61 do 86% wartości ich dochodu.
8. W przypadku gospodarstw sklasyfikowanych według wielkości ekonomicznej najwyższy wskaźnik relacji dopłat do dochodu uzyskały gospodarstwa bardzo małe i małe; odpowiednio 191 i 113%. Dotyczyło to zatem 76% próby gospodarstw ekologicznych Polskiego FADN.
9. W badanej grupie gospodarstw ekologicznych 76% jednostek o najniższym potencjale ekonomicznym zrealizowano dochód na osobę w rodzinie rolnika (FWU) na poziomie niższym niż średnie wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej (37 156 zł). W gospodarstwach bardzo małych ekonomicznie dochód stanowił zaledwie 23% tego wynagrodzenia. Z kolei gospodarstwa średnio-duże wypracowały dochód na FWU prawie 3-krotnie wyższy niż przeciętne wynagrodzenie netto (107 037 zł).
10. W klasyfikacji według typów rolniczych najwyższy dochód na FWU uzyskano w gospodarstwach z uprawami trwałymi DzRGR/FWU – prawie 60 tys. zł. Ponad 2-krotnie mniej (około 27 tys. zł) uzyskali rolnicy z chowu zwierząt trawożernych, a najniższy średni DzRG/FWU uzyskano w gospodarstwach mieszanych (24 399 zł).

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

Druk i oprawa: Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB